

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

15 ŞUBAT 1965

Sayı: 261

100 Kuruş

TÜSTAV
Arşivi
Alpay BİBER
Koleksiyonu

onbeş günlük tarafsız
siyaset
iktisat
fikir ve kültür dergisi

Bu buhran ne için?

İnönü ve Sosyal Politika

Cahit TALAS

Üniversite Meselesi

Yaşar KARAYALÇIN

Geri Kalmış Ülkeler

Said DİLİK

Yapı Yatırımı ve Mimar Gücü

Şevki VANLI

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

Bu sayıda, «Basınımızda Onbeş Gün» yazısını İzmir gazetelerine ayırdık. İzmir'de herşey değişik; Radyo, basın ve kamu oyu kendine has bir durumda. Memleketin en önemli olayı ile eş değerde Ege'nin meseleleri yer alıyor. Meselâ «Hükümeti Düşürme» çabalarının yansırı «tütü» meselesi gerek basın ve gerekse kamu oyunu yakından ilgilendiriyor. İşte biz bu sayımızda memleketin her yerinde olduğu gibi İzmir'de de yakından izlenen Muhalefet Cephesi ve Hükümetin düşürülmesi çabalarına dair, salt İzmir gazetelerinde çıkan yorumları aktaracağız.

MUHALEFET CEPHESİ VE HÜKÜMET:

7 Şubat tarihli İZMİR DEMOKRAT gazetesinde Sadun Tanju, A.P.'nin Hükümeti düşürmek için M.P. ile yaptığı temas ve bunun nedenleri üzerinde durarak «Seçim'in en uzak tarihi belli olduktan sonra, Adalet Partisinin oldukça büyük bir telaşa kapıldığı gözden kaçmıyor. Kendisini önümüzdeki seçimlerin favorisi gibi göstermeye çalışan A.P. nin, ciddi bir aşağılık kompleksinden kurtulamadığı her vesile ile meydana çıkmaktadır.» diyor.

EGE EKSPRES'de Nihat Paykoç'un, «— A.P., hükümeti kurmağa hazır mı? — Şunu bunu bilmem ama; bizim seksenlik İnönü de, aynı nesneyi öylesine kurdu ki... Mübarekte ne direkt bıraktı, ne de zemberek... İş böyle oluncal... Kurmağa teşebbüs etmeden... Demirel'in, yapılması zaruri olan tamirata da, katması gerekli...» diye bir fıkrası bulunmaktadır.

10 Şubat tarihli SABAH POSTASI gazetesinde Orhan Rahmi Gökçe, A.P. nin hükümeti düşürmek için diğer partilerle yaptığı temaslara ve bunun için başvurulmuş zorlamaları ele alarak, «Bu partiler, C.H.P. Hükümeti icraatının gün ışığına çıkıp birçok alanlarda, vatandaşlar tarafından açıkça bir hale geldiğini, seçimin yapılacağı Ekim 1965 ayına kadar bu gelişmenin hızlanarak C.H.P. yi yine iktidarda bırakacağını ve A.P. yi mutlak bir yenilgiye uğaratacağını iyice kavramışlardır.» demekte, bu sebeple Bütçe görüşmeleri sırasında bir tertibe giriştiklerini ifade ederek «Eğer bunda başarı kazanabilirse, C.H.P. nin giriştiği eserlerin ve yaptığı çalışmaların meyvalarını kendisine maledecek, aradaki zaman zarfında geçici ve göz boyayıcı bazı gösterişler de yaparak seçimlerde şansını kuvvetlendirmeye çalışacaktır. «Kurnazca bir oyundur bu...» diye yazmakta ve meselenin «başarı ile hükümet icrası» olduğunu kaydetmektedir.

YENİ ASIR gazetesinin «Bir Hükümet Buhanı Arifesindeyiz...» adlı başyazısında, A.P. nin Hükümeti düşürmek için yaptığı çalışmalarını «Demokrasilerde bir Başbakanın milli irade gösterilerine sabırla başgmesinden başka bir şey beklenmez» gerekçesiyle normal karşılamak gerektiği, bu temaslara neden yapıldığının iktidarın meçhulü olmadığı ve «Memleketin büyük sıkıntısını gözlerimize önüne seren bir bütçe karşındayız. Ve şimdi daha bir defa görmekteyiz ki, bütçelerin siyasilere, gerçekten yol gösteren terbiyetkâr bir rolü vardı. Bu rolün büyük sorumluluğunu gözden kaçırmayan partiler, kendilerinden milletçe beklenen vazifeyi mahiyetine iyice nüfuz etmekte güçlük çekmezler.» denilmekte, ileride kurulacak hükümetin esaslarının tesbiti hakkında da «Zihinlerde büyük istifham teşkil eden noktalar aydınlanmadan, bir hükümet buhranı yaratılırsa, meçhullerle dolu çıkmaz, maalesef devam edecektir. Kanaatimizce, Demirel, bir ihtimali, görünür görünmez avakubıyla göz önünde tutarak, istisnalarını olgunlaştırmak zorundadır.» «C.H.P. ye gelince o, Dörtlerin işbirliği yapabileceklerine inanmamaktadır.» denilmektedir.

EGE EKSPRES'de Nihat Paykoç, yaklaşan Seçimler dolayısıyla «Yedekat yerin dibinde olan; bizim Bölükbaşının meydana çıktığını belirterek, «A.P. lideri Demirel, istediği kadar C.H.P. iktidarını devirme çağrısında bulunsun... Bu zavallılar, kendi partilerinin, Türkiye'nin siyasî hayatından silinip yok olmaması için; hiç olmazsa 1965 seçimleri sonuna kadar, İnönü ve kumpanyasının arkasından ayrılmamağa mecburdurlar!..» diyor.

11 Şubat tarihli DEMOKRAT İZMİR'in başyazısında, partilerinin yaşaması için elinden gelen gayreti gösteren C.H.P. nin karşısına geçen küçük partilere değinilerek, şöyle devam ediliyor: «Davranışın, şaheser bir politika ahlâksızlığı örneği teşkil etmesi keyfiyetini bir tarafa bırakalım. Ve farzedelim ki, hâlen iş başında bulunan Hükümeti devirmek farz olmuştur. Buna kanaat getiren aklı başında bir muhalefet liderinin yapacağı ilk iş, bu büyük zorunluğun dayandığı mucip sebepleri birer birer kamuoyuna açıklamak; milleti, birbirinden kritik meselelerle karşı karşıya bulduğumuz şu günlerde vukua gelecek böyle bir tereddüdün faydalı olacağına inandırmaktır. Ancak bundan sonradır ki, gayeye varılmasını mümkün kılacak destek ve vasıtaların teminine tevessül olunabilir. Hem şunu anlamıyoruz: Bütçe Kanunu Tasarısına kırmızı oy vermek suretiyle Hükümetin düşü-

rülmesi de ne demektir? Bu tasarı, Adalet Partisi Meclis Grubuna mensup milletvekillerinin de üyesi hattâ başkanı buldukları, komisyonlarda günlerce didiklenmedi mi? Eksiği fazlası meydana çıkarılıp gerekli düzeltmeler yapılmadı mı? Gözden kaçan hususlar varsa bunların genel müzakere esnasında tamamlanması yoluna gidilemez mi?

Henüz partisinin ekonomik, mali, sosyal ve kültürel politikalarının esaslarını açık seçik ortaya koymamış, içine yeni girdiği ortamın özelliklerini, o ortamda hüküm süren şartları doğru dürüst kavrayamamış bir fen adamının böyle bir bid'at yaratmağa nasıl teşebbüs.. daha doğrusu cesaret edebildiğini anlamak zordur. Şayet Adalet Partisi Genel Başkanının maksadı, «—Sensin» diyenlerin sözüne uyup bir kuvvet denemesi yapmak yahut «İnönü'süz hükümet kurulamaz efsanesi» ni yıkmak ise, kendisine şimdiden söyleyelim; zamanını ve kullanacağı vasıtayı iyi seçmemiştir; gayretleri boşa gidecektir. Ve —farzı muhal gitmese bile— Başbakanlık ne Su İşleri Genel Müdürlüğü, ne de bilmem ne şirketinin teknik müşavirliğidir.»

Aynı gazetede fıkrasında Sadun Tanju «Muhalefet Cephesi» adlı makalesinde, parti liderlerinin beyanatlarıyla, sadece yıkmak gayesini güden A.P. Liderinin beyanlarını ele aldıktan sonra «Görülüyor ki, «Conservative» Süleyman bey için ne diğer muhalefet partileriyle görüş birliğine varmak, ne onlar size hükümet kurulup kurulamayacağını düşünmek, ne hükümet kuracak kadrolarla bu kadroların desteklenmesi veya desteklenmemesi şıkları üzerinde kafa yormak mühimdir. O sadece «yıkılış» istiyor. Timur'un oğullarından biri de tarihe geçmek için Semerkant'ı ateşlere vermiştir» diye yazıyor.

12 Şubat tarihli EGE EKSPRES'te Nihat Paykoç, Bütçeye «kırmızı oy» vereceklerin ne kadar sözlerinde duracaklarının belli olmadığı, bundan evvelki güven oylamasında olduğu gibi arkadan hançerlenmemeye hususuna temasla, «Türk milletinin en azından yüzde yetmiş ekseriyetiyle istemediği C.H.P. iktidarından ve bilhassa İsmet Paşa ve kumpanyasından sevgili vatandaşlarımızı kurtarmak... Bir iktidar değişikliği için; seçim sonrasını beklemektense... 1965 bütçesine «Kırmızı oy» vermek suretiyle, işbaşındaki kabineyi düşürerek topyekün bir «Ohhhh!..» çekmek... Yediden yetmiş hepimizin de arzu ettiğimiz hayırlı netice işte budur!..» demektedir.

DEMOKRAT İZMİR'de Sadun Tanju verilecek kırmızı ve beyaz oyların muhasebesini yaparak şimdiye kadar yapılan koalisyonların âkubetlerine değinmekte ve, «Yalnız, bu oyunun bizim zayıf yüreklerimizi pek ayağa kaldırdığını da söylemeden edemeyiz. Çünkü konumuz, Süleyman beyin pazuları meselesi değil, rejimi yaşatmak meselesidir. İnönü'yü devirirse «seksenlik paşayı kündeye getirdim» diye şişinir belki ama, hükümeti kuramazsa, ensesine çekilecek elenselerden ne hale gelir, onu da biz biliriz.» demektedir.

14 Şubat tarihli EGE EKSPRES'te Nezihe Araz, Hükümetin düşürüleceği iddiaları karşısında C.H.P. ileri gelenlerinin beyanlarına temasla, «Hükümet gider mi, kahr mı bilinmez.. Bilinen bir şey varsa, gidişin C.H.P. ye çok zor geleceğidir. Bunu anlamak için insanın çok safdillik olması lazım. Ama gitmenin de kahramanca, insafca, efendice yolları vardır. Bu yolları bilenler, biz gitmesine gideriz ama, bizden sonra başınıza neler geleceğini bir iyice düşünün hele demezler..» diye yazmaktadır.

DEMOKRAT İZMİR'de Sadun Tanju, Bütçeye verilecek kırmızı oylarda, partilerin gayelerine değinerek, birçok hesapların yapıldığını ve «Gayet iyi biliniyor ki, bir «cephe» teşkil etmiş gibi görünen dört siyasî partinin bir araya gelişleri «tabii» değildir. Yani bu dört muhalefet partisi de, «bu bütçeyle bir yıl geçilir veya bu iktidar daha 7-8 ay iş başında kalırsa memleket mahvolur» gibi bir inanç tarafında birleşmiyorlar. Konu tamamıyla «politik» tir ve birlikte oynanması gerekli bir oyunda kenarda durmak mümkün olmadığına göre, herkes oyun içinde «kendini kurtarmak» endişesine kapılmıştır..» demektedir.

YENİ ASIR'ın başyazısında 1961 yılından bu yana geçirilen günlerin en gücününün yaşandığı, «Sayın İnönü, Anayasamızın mütahhasından faydalanmağa lüzum görmeyerek... istifasını verirse» Devlet Başkanının A.P. yi hükümet kurmaya davet edeceğinin bekleneceği, birçok meçhuller arzeden Dörtlü bir koalisyon kurulacağı, kurulacak hükümetteki payların nasıl olacağı, Hükümet kurulunca da tek işin yeni seçimlere hazırlık olmaması gerekeceği, atılmış adımlardan geri dönülemeyeceği belirtilmekte ve «büyük bir siyasî krizin eşliğinde olduğumuz halde dahi, durumun kesinlikle nasıl neticeleneceği söylenemez. Zira henüz aydınlığa kavuşmamış taraflar çoktur.» denilmektedir.

Hazırlayan: Bekir EKİNCİ

Bu buhran ne için?

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

ONBEŞ GÜNLER KARAFESİZ SİYASİYET İKTİSADİ KODATOR DEĞERLERİ

BU SAYIDA

Basınıımızda Onbeş Gün

Başyazı

Bu buhran ne için?

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI

Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları
T. A. O.

Geriye dönüş mü?

Kuzey Vietnam'a karşı misilleme

De Gaulle Washington'u yine sınırlendirdi

Nâsır Bonn'u sindirdi

İNCELEMELER:

Başbakan İsmet İnönü ve Sosyal
Politika Cahit TALAS

Üniversite Meseleleri:
Yeni Üniversitelerin Kurulması
Yaşar KARAYALÇIN

Geri Kalmış Ülkeler için Uygun
Ekonomi Düzeni Nedir?
Sait DİLİK

Yapı Yatırımlarında Büyük Aksa-
malar ve Mimar Gücü
Şevki VANLI

KÜLTÜR VE SANAT

Değİnmeler Mehmet SEYDA

Vandallık, Vurdumduymazlık ve Va-
tansızlık Üzerine: XIII : Perge Ve-
nüsünün Peşinde
Mehmet Metin NİGAR

Düşünce Ahşkanlığı
Kaya ÖZSEZGİN

Bibliyografya
Derleyen : S. N. ÖZERDİM

Adalet Partisi demokratik bir prosedür altında bir hükümet buhranı yaratmayı başarmış bulunuyor. Bu buhran, zaman ve dış politikanın almakta olduğu istikamet bakımından bir kısım çevrelerce bir hükümet darbesine de benzetilmektedir. Yaşama ve devam etmelerine imkân vermemek için teşriif plâtförmü ve müteaddit örneklerini vermiş olduğu mert olmayan bir propaganda çarkı içinde elinden gelen herşeyi yapacağına bile bile küçük partiler de A. P. ile, güç anlaşılabilir mü-lâhazalar sonunda işbirliği yaparak şimdiki hükümet buhranında millet ve tarih önünde en azından onun kadar bir sorumluluk yüklenmişlerdir. Küçük partilerin, parti olarak bu oyundan kazanacakları veya kaybedebilecekleri pek az şey vardır. Bu partiler 1961'den bu yana Türk politika hayatında pek az olumlu bir rol oynayabilmişler, çoğu hallerde liderlerinin kaprislerinin nüfuzu altına girerek bölünmüşler, parçalanmışlar ve koalisyon hükümetleri içinde de sık sık huzursuzluk ve istikrarsızlık unsuru olmuşlardır. Bunların çoğu Türk umumî efkârı nezdinde itibarlarını kaybetmişlerdir. Bu küçük partiler şimdi Adalet Partisinin oyunu içinde rol alarak onunla kader birliği içine girmişler ve devlet idaresinde birlikte sorumluluk yüklenmeyi kabul etmişlerdir.

Türk siyasî hayatının akışlarını ve oluşmalarını çoğu zaman akli selim ve mantık ile izah eylemek güçtür. Hisler, kinler, ihtiraslar ve sorumluluk duygusundan alabildiğine bir yoksunluk, şahıslara karşı duyulan allerjiler ve aşağılık kompleksleri bu hayata ekseriya ve zaman zaman geniş ölçüde hâkim olmuştur. Bu sebepten ötürü şimdi yaratılan hükümet buhranının sebeplerini kolayca bulup tahlil eylemek güçleşmektedir.

Adalet Partisi ve onun sonu karanlık oyunu içine giren küçük partiler hangi sebeplerden ötürü bir hükümet buhranı yaratmakta fayda mü-lâhaza etmişlerdir? Alabildiğine din ve cehalet istismarcılığı yapan, irtica karşısında tarafsız ve kayıtsız kalan, büyük halk kitlelerinin refah-

larına hizmet edecek reformlara bütün davranışları ile karşı olduklarını ispatlamış bulunan Adalet Partisi ve bazı küçük partiler, kendi geleceklere bakımından da karanlık bir yola girmişlerdir. Böyle bir yola girerken Adalet Partisi ve onun suyunda gidenler bir hükümet buhranı yaratırken memlekete ne teklif etmektedirler? Ortada satha çıkmış, fakat esasında hiçbir şekilde tatminkâr olmayan bir takım sebepler görünmektedir. Bunlar üzerinde kısaca durduktan sonra, kanaatimizce buhranın gerçek bir iki sebebine değinmekle yetineceğiz.

Adalet Partisi çevrelerinde denilmektedir ki, Cumhuriyet Halk Partisinin iktidarının idaresi altında yapılacak bir seçimde yeteri kadar seçim emniyeti sağlanamaz. Bu, mücerred bir iddia ve bahane olmaktan ileri gidemez. Zira bugünkü kanunlar iyi niyetli hiçbir iktidara seçimi etkileyecek bir imkân bırakmamaktadır. Seçimler sırasında İçişleri, Adalet ve Ulaştırma Bakanlıklarına bir partiye mensup olmayan kimselelerin atanması Anayasa tarafından öngörülmüştür. Seçimler tamamıyla adli mekanizmanın ve Seçim Kurullarının sevk ve idaresi altında yapılmaktadır. İleri sürülen diğer bir sebep hükümet etmeye Adalet Partisinin de muktedir olduğunu ispatlamak ve İsmet İnönü'süz ve Cumhuriyet Halk Partisiz de bir hükümet kurulabileceğini göstermektir. Bu sebepte, şu zamanda bir hükümet buhranı yaratmak için yeteri derecede kuvvetli, mantıkî ve ikna edici bir sebep olmaktan uzaktır. Adalet Partisi bu kudretini göstermek için 1961'den bu yana önüne çıkmış olan çeşitli fırsatları kullanmamıştır. Kendisine hükümet kurma sorumluluğu bir iki defa tevdi olunmuş, fakat muhtelif bahanelerle bu sorumluluğu yüklenmekten ısrarlı bir şekilde imtina etmişti. Ortada dolaşan sebeplerden bir başkası da, Adalet Partisinin zinde kuvvetlere ve özellikle orduya karşı asıl önümüzdeki dört yıllık devredeki iktidara bir geçiş devresi olan şimdiki iktidar devresinde hoşgörünmek ve bir devr-i sabık yaratmak niyetinde olmadığını, maziye değil, geleceğe

bakmak istediğini göstermektedir. Fakat böyle bir itimatı temin etmek için şu zamanda bir hükümet bühranı yaratmak da gene kâfi bir sebep sayılamaz. Kaldı ki, bu itimat muhalefette bulunmak suretiyle de tesis olunabilirdi. Hergün açık veya kapalı olarak ve çeşitli sinsi yollardan 27 Mayıs İhtilâli aleyhtarlığı körüklenecek yerde, Adalet Partisi kendi fanatik taraftarlarına 27 Mayısın meşruiyetini telkin eylemek yolunu araştırırsa ve Anayasanın Dibâçesini benimsediğini açık olarak ilân etse, çok daha etkili bir itimat sağlama imkânına kavuşur.

İleri sürülen ve yukarıdakilere benzer mahiyetler gösteren sebepler üzerinde fazla durmadan, Adalet Partisini ve onun suyuna girmiş görünen diğer küçük partileri bir hükümet bühranı yaratmaya sevkeden gerçek sebepler üzerinde düşünmek lâzımdır. Bu sebepler çeşitli, girift ve oyun içinde oyun mahiyetini göstermektedirler. Adalet Partisini hükümeti düşürmeye sevkeden âmillerin başında esas itibariyle kanaatimizce iktidar arzusu gelmektedir. Bir kere bir Adalet Partisi hükümetinin yürüteceği seçim memleketin malî imkânlarını örtülü bir şekilde kullanmak suretiyle seçim sonuçlarını etkiler. Bizim gibi memleketlerde iktidarda bulunan partiler, hele bu partiler sorumluluk duygusundan yoksunsalar, seçimleri çeşitli yollardan kendi arzu ettikleri istikametlerde tesir altına alabilirler.

Fakat Adalet Partisinin ve diğer partilerin hiç bir zaman itiraf edemeyecekleri asıl sebep, şimdi hükümet etmenin bir iki yıl öncesine nazaran çok daha rahat, kolay ve tehlike arzuetmeyen bir ortam içine getirilmiş olmasıdır. Gerçekten, şimdi ordu kışlasına çekilmiş görünmektedir. Askerî darbe tehlikeleri kalmamış gibidir. Türkiye'yi Yunanistan'la bir harbin eşğine kadar götürmüş olan Kıbrıs bühranı, ve ihtilâfı İnönü'den başka kimsenin başaramıyacağı bir safhaya girmiş ve Türkiye lehine olumlu bir istikamet almıştı. Mahirane bir manevra ile İnönü Türkiye dış politikasına, Türk Devletine yaratacak bir şahsiyet vermiş ve Türkiye'ye Birleşik Amerika Devleti'nin peyki olmaktan kurtulma yollarını açmıştır. Ama bundan Adalet Partisi memnun değildir ve dış politika

bakımından hükümete, «milleti dilhûn edecek kaba bir iftira» yapmaktan çekinmeyecek kadar partizandır. Diğer taraftan iktisadî durum geniş bir salâha kavuşma istidadı içine girmiştir. Takip olunan plânlı iktisadî politika temelde muvaffak olmuş ve 1963 ile 1964 yıllarının gayri safi millî hâsıla ortalaması % 6,5'a yaklaşmıştır. Binaenaleyh memlekette hükümet etmeyi, daha kolay ve olumlu yollarda mümkün kılacak emniyet, huzur, sükûn ve psikolojik atmosfer teessüs edince iş elbette çok kolaylaşmıştır. İşte, Adalet Partisi böyle bir parsanın takipçisi durumundadır. Daha önceki tutumu ve hükümet kurmaktan ve sorumluluk yüklenmekten ısrarlı kaçınmaları bizi ister istemez Adalet Partisi hakkında böyle bir düşünce ve kanaate sevk etmektedir.

Diğer ana bir sebep Adalet Partisinin bazı reformlara karşı oluşu ve memlekette uyanmış olan sosyal düşüncelerden haksız ve yersiz olarak ürken, aşırı sağcı, muhafazakâr ve ortodoks kapitalist çevrelerin taziyeki altında kalarak bir hükümet bühranına, memleket menfaatlerine olmasa dahi, bilerek yol açmış olmasıdır. Bu, memleket hesabına üzüntü yaratacak bir hâdisedir. Adalet Partisi memleketin menfaatlerini dar bir çerçeve açısından ve sekte bir yönden ele almakta, gericiliği istismar etmekte ve farkında olmayarak bir azınlığın menfaatlerine âlet olmaktadır. Harpte ve barışta ve yüzyıllar boyunca her türlü ızdıraplara katlanmış olan fakir ve çilekeş Türk köylüsüne borçlu olduğumuz hakları ve reformları onlardan esirgemektedir.

Fakat sebepler her ne olursa olsun, Türkiye kaderinin tehlikeli bir kavşağına ulaşmış ve bu sefer kamplar başka yönlerde kesin bir şekilde ayrılma tehlikesi içine girmiştir. Şim

Geçen sayımızda «Üniversite Meselesi» hakkında yapılan açık oturumu bu sayıda yayımlayacağımızı bildirmiştik. Şeker Bayramı dolayısıyla bu sayıya yetiştiremediğimiz açık oturumu ancak önümüzdeki sayıda tam olarak yayımlayabileceğimizi bildirir okuyucularımızdan özür dileriz.

di ortada görülen şudur : Bir tarafta Adalet Partisi ve onun suyuna girmiş görünen küçük partiler var. Bunlar Adalet Partisinin patenti altında şu manzarayı arz etmektedirler. Gericici mânasında muhafazakârdırlar; özellikle Adalet Partisi 27 Mayıs İhtilâline karşıdır. Bu parti daha çok, itiraf edilmemekle beraber ikinci bir cepheyi temsil etmektedir. Cehaleti ve din taassubunu istismar edecek derecede sorumluluk hissinden yoksun görünüyor. Dış politikada Birleşik Amerika'nın etkisi ve nüfuzu altında olduğu anlaşılıyor. Amerika Büyükelçisinin gayet zamansız olarak Adalet Partisine ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisine yapmış olduğu ziyaret bu devletin, Türkiye'nin iç politika işlerine müdahale etmek niyetinde olduğunu, haklı veya haksız zihinlerde uyandırmıştır. Bu kamp, Türkiye'nin Batı uygarlığına ulaşmasını geciktirici bir rol oynamaktadır.

Bu kampın karşısında Halk Partisi ve onun etrafında çevrelenmesi mümkün toplumcu veya solcu bir akım var. Bunlar reformları istemektedirler. 27 Mayısın meşruluğuna inanmışlardır. Dış politikada Halk Partisi daha şahsiyetli bir politikanın öncüsüdür. Kıbrıs bühranında Birleşik Amerika'nın oynamış olduğu gayri dostane rolden ders almıştır. Sosyal adaletin ve refahın memleket içinde yaygın bir hal almasını istemektedir. Bu kamp içinde aşırı solcular da Halk Partisi istemese de yer alabilecektir. Çünkü, bütün tedbirlere rağmen, Halk Partisi bu aşırı kanadın kendi içine nüfuz etmesine kolay bir şekilde belki de mani olamayacaktır.

Görülüyor ki, mesele ne bir İsmet İnönü, ne bir Halk Partisi ne de bir Adalet Partisi meselesi olmaktan çıkma istidadı içine girmiş bulunmakta ve memleket çok tehlikeli bir şekilde iki ayrı kampa, bundan önceki ne nazaran kesin hatlarla ayrılmaktadır. Binaenaleyh memleketin aklı başında, kinden, ihtirastan, ön yargılardan uzak ve geçmişten, tarihten ders almasını bilen bütün insanları, bütün vatanperverleri ve evlâtları birleşiniz. Birleşiniz ve ufukta beliren ve gelmekte olan fırtınayı ve uzağı görerek, halkın iki muhasım kampa bölünmesine yol açan sorumsuzları uyarınız.

Onbeş Günün Notları

Ereğli Demir Çelik Fabrikaları T.A.O.

Uzunca bir zamandan beri bir kısım basında, Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları Türk Anonim Şirketi aleyhinde haberler çıkmakta makaleler yayınlanmaktadır. Bu yayınlar karşısında ilgili Bakanlığın tutumu tatmin edici olmadığı gibi, bizzat şirket de gereken aksiyonu göstermiş değildir. Kamu oyu, Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları Türk Anonim Şirketinde neler cereyan ettiği hususunda aydınlatılmamıştır.

Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları Türk Anonim Şirketi aleyhindeki söylentileri şu noktalarda toplamak mümkündür: (1) Anonim şirketin kuruluşunda devlet sermayesi ve hakları korunmuş değildir. Kamu teşebbüsleri, şirketin sermayesinin yarısından fazlasına sahip olduğu gibi, şirketin finansmanında da Türk Hükümeti, kendisine düşenden daha az bir oranda gerçekleştirmiştir. Devlet, hisselerini, belirli bedellerle, 7 yıl içinde satmaya mecbur tutulduğu halde, yabancı ortak için böyle bir mecburiyet yoktur. Devlet hisselerinin bir kısmı, yalnız bir rey hakkı vermektedir. (2) Mâmullerinin maliyetleri yüksektir. İlk tesis masraflarında yapılan fâhiş hatâlar, bu sonuca doğurmuştur. (3) Bazı ihalelerde yol-suzluklar vardır. (4) Fâhiş hakem ücretleri ödenmiştir.

Şirketin kuruluş safhasında hâkim olan prensipler üzerinde tartışılabilir: Özellikle, devletin, hisselerini, belirli bedellerle 7 yıl içinde satmak mecburiyetinde bırakılmış olması, devletin menfaatlerinin kâfi derecede himaye görmemiş olduğu sonucunu doğurabilir. Zira, tesisin, öngörülen %20 kârı sağlayacağı sırada, devlet hissesinin âdetâ itibari değerle satışa arz edilmesi, devletin bağladığı milyonlarca liranın iyi bir şekilde nemalandırılmamasını ifade eder. Diğer yandan, devletin hisse senetlerini, satışa arz suretiyle, sermaye piyasasının teşekkülü hususunda oynayacağı önemli rol ve bu rolün olumlu sonuçları da inkâr edilemez. Devletin bu hisseleri, özel sektöre sattıldıktan sonra, diğer hisselerle eşit haklar verecektir.

Devlet sermayesinin murakabesiz kaldığı yolundaki tenkitler ise, gerçekte pek bağdaşamamaktadır. Devlet, şirket sermayesinin %51'ine sahiptir ve idare meclisinde de çoğunluktadır. Ayrıca devletin murakıpları da vardır. Gerek idare meclisi üyelerinin, gerek murakıpların kendilerine düşen vazifeleri yapmaları halinde, devlet sermayesinin murakabesiz kalacağından söz edilemez. Devlet sermayesinin temsilcileri kendilerine düşen vazifeleri lâyıku vevhile yerine getirmiyorlarsa, bunları değiştirmek her zaman mümkündür. Devlet, iyi temsilci seçmez ve bu gibi yerleri bir nevi sosyal veya siyasî ilticagâh olarak

telâkki ederse, yalnız Ereğli Demir ve Çelik Şirketinde değil, bütün kamu teşebbüslerinde devlet sermayesi zayı olmağa namzet duruma girer.

Maliyetlerin yüksek olduğu hususu ise, ciddi bir inceleme konusudur.

Hakem ücretlerinin takdiri konusu, memleketimizde yakın zamana kadar, bir esasa bağlanmış değildir. Hakemler, kendi ücretlerini, kendileri tâyin etmekteydiler. Hakemlerin takdir ettikleri ücretin fâhiş olup olmadığını tâyin konusunda avukatlık ücret tarifesiinden yararlanılabilmektedir. Ancak, bugün, Yargıtay hakem ücretlerinin mahkemece tâyin edileceği içtihadında bulunmuştur. Bununla beraber, taraflar hakem ücretlerinin fâhiş olup olmadığı meselesi, herhalde, bu esasların ışığı altında incelenebilir.

Muhakkak olan bir husus varsa, o da tesisin memleket kalkınmasında olumlu etkileri olacağı ve sermaye piyasasının teşekkülüne yardım edeceğidir. Böylesine önemli etkileri olan bir tesiste mevcut yol-suzluklar; kamu oyunu müteessir eder, memleket ekonomisini kötü bir şekilde etkiler. Bu yönünden Ereğli Demir ve Çelik Şirketi üzerinde ne kadar hassasiyetle durulsa yerindedir. Ancak bir kısım hatâlar, şirketin kuruluş yılı olan 1960 ta ve şirketin statüsünün değiştirildiği 1962 yılında yapılmıştır.

Bu hatâların üzerinde bugün durmanın ve bu hatâları büyütmenin faydasından çok zararı olabileceğini de gözden uzak tutmamak gerekir. Statü dışında ileri sürülen iddialar üzerine de eğilmelidir. Bununla beraber bazı iddiaların, menfaatleri haleldar edilmiş olan guruplar tarafından ileri sürülebileceği de gözden uzak tutulmamalıdır.

Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları Türk Anonim Şirketi, her yönden, memleketimiz için hayati önemi haizdir. Kalkınmamız büyük çapta bu şirketin tesislerine bağlı olduğu gibi, sermaye piyasası da bu şirketin öncülüğüne ihtiyaç göstermektedir. Şirket hakkında yapılan iddia ve isnatların altından sür'atle ve alınakıyla çıkılması gerekirken, şirket idarecileri bu konuda çok ağır hareket etmişlerdir: Murakıpların derhal işe vaziyet edip raporlarını vermeleri ve gerektiği takdirde genel kurulu toplantıya çağırarak şirketin durumunu aydınlığa çıkarmaları şarttır. Halbuki murakıplar ya uzun süre hareketsiz kalmışlar veya yapılan incelemenin sonucundan kamu oyuna bilgi verilmemiştir. Şirketin, fevkalâde genel kurul toplantısına gitmesini ve özel murakıp tâyini yolunu tercih etmesini de anlamak ve izah etmek güçtür. Neden özel murakıp tâyin edilmektedir? Nermal murakıplar, Türk Ticaret Kanununun ken-

dilerine yüklediği vazifeleri yerine getirecek ehliyete sahip değiller midir? Durum böyleyse, murakıplar neden değiştirilmez? Bu sorulara cevap bulamıyoruz. Özel murakıp tâyini yerine, normal murakıplık müessesesine müracaat suretiyle meselenin çok daha sür'atle gün ışığına çıkacağında şüphe yoktur. Bu tutum da devletin kendi hissesini korumak hususunda ne kadar hassas davrandığını bir kere daha ortaya koymaktadır!..

İnsafsız ve mesnetsiz ithamlar ne kadar zararlı oluyorsa, şirketin ve murakıpların bu yanlış ve ağır davranışları da o kadar şirket ve memleket ekonomisi aleyhinedir. Ereğli Demir ve Çelik Şirketi hakkında bu itham ve isnatlar devam ettikçe, hisse senetleri satılmamakta, dolayısıyla sermaye sıkıntısıyla karşılaşmaktadır. Mâmullerin pahalı olduğu iddiası, hükümetin müdahale ederek fiyatları düşüreceği ümidini doğurmaktadır. Bu sebeple mâmul satışları duruyor, fabrika stoğa çalışan bir hale geliyor. Nihayet, sermaye piyasasının teşekkülü için Ereğli Demir ve Çelik Şirketinin iyi bir öncü olması düşünülürken, aksine kötü etkileri görülmüyor.

Başta yapılan bazı hatâlar, bir kısım basının, şirket idareci ve murakıplarının, Sanayi Bakanlığının tutumuyla daha da kötü bir hale gelmektedir.

Geriye Dönüş mü?

Günümüzün milletlerarası ödemeler düzeni, altın kambiyo esasına dayanmaktadır. Altın kambiyo sisteminde, hiç olmazsa bir memleketin parası ile altın arasında değişmez bir ilişki vardır. Başka bir deyişle, bu memleketin parası karşılığında, değişmez bir fiyat üzerinden istenildiği kadar altın elde edilebilir. Öte yandan, altın kambiyo sisteminde, çeşitli memleketlerin paraları birbirlerine, özellikle, altınla ilişkisi olan memleket parasına serbestçe çevrilebilir.

Bugün dünyada sadece A.B.D. doları ile altın arasında değişmez bir ilişki vardır. Yabancı memleket Merkez Bankaları veya Hazinesi, ellerindeki dolarlarını her istedikleri zaman A.B.D. Hazinesine başvurarak 1 ons altın = 35 dolar fiyatı üzerinden altına çevirebilirler. Keza, 1958 yılının son günlerinden beri dünyadaki belli başlı memleketler konvertibilitiyi kabul etmiş, yani kendi milli paralarının —belli şartlar altında— diğer memleket paralarına çevrilmesini serbest bırakmışlardır. Şu hale göre, bugünkü milletlerarası ödemeler düzeni, altın kambiyo esasına dayandırılmış bulunmaktadır.

Yürürlükte bulunan altın kambiyo sistemi, milletlerarası ödemeler alanında ortaya çıkan bir takım zorlukların sonucudur. Gerçekten, milletlerarası borçların ödenebilmesi için, her memleketçe kabul olunabilecek bir ödeme aracının varlığı gereklidir. Altın, çok uzun süreler boyunca milletlerarası ödeme aracı görevini yerine getirmiştir. Fakat dünya ticaret hacminin artış hızına altın üretiminin ayak uyduramaması, yeni ödeme araçlarını gerekli kıl-

miştir. Dünya altın stokunun çok büyük bir bölümünü elinde bulunduran A.B.D.'nin parası ve kısmen de sterlin, altına yardımcı olmak üzere milletlerarası ödemelerde kullanılmaya başlanmıştır. Bugün, dünya ticaretinin üçte ikisi altın, üçte biri de dolar ve sterlin ile finanse edilmektedir.

Ancak A.B.D.'nin elindeki altın stoku zamanla büyük bir azalma göstermiş bulunmaktadır. 1949 yılında A.B.D.'nin elindeki altın stoku 24,5 milyar \$, diğer memleketlerin altın stoku 10,5 milyar \$ iken, 1964 yılı sonunda A.B.D.'nin altın stoku 15,6 milyar \$'a düşmüş, İngiltere dahil Avrupa ülkelerinin stoku 20,5 milyar \$'a yükselmiştir. Ayrıca, Avrupa memleketleri, elindeki dolarları altına çevirirlerse, A.B.D.'nin stokları ile Avrupa'nın stokları arasındaki fark daha da büyümüş olacaktır.

Son on yıl içinde, yürürlükteki ödemeler düzenini çeşitli çevreler çeşitli yönlerden tenkit etmişlerdir. Fakat bunların içinde en şiddetlisi son günlerde Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle'den gelmiştir. Başkan'a göre, yürürlükteki sistem tehlikelidir; çünkü bir veya iki kilit paraya beslenen güvene dayanmaktadır. Bu güven sarsılınca, milletlerarası bir kriz doğabilir. Kaldı ki, artık büyük altın stokları ile desteklenmekte olan Avrupa paralarının kazandığı kuvvet, A.B.D. doları ile boy ölçüşebilecek duruma gelmiştir. Doların eski üstün lüğü kalmamıştır. Diğer taraftan, bugünkü sistem, A.B.D.'nin milletlerarası ödemeler alanındaki ayrıcalıklı konumunu sürdürmektedir. Milletlerarası ödemelerde dolar kullanmak, A.B.D.'ne diğer memleketlerin kısa sürelerle kredi vermesi demektir. Bu sebeple, altın kambiyo sistemi bıkmalı, milletlerarası ödemeler sadece —hiç bir memleketin damgasını taşımayan— altın ile yapılmalıdır.

Başkan'ın tenkitlerinde haklı görülecek noktalar olmakla beraber, ileri sürdüğü teklifin çok tehlikeli olduğuna işaret etmek gerekir. Memleketlerin ellerinde bulunan milletlerarası ödeme araçlarının miktarı (altın, dolar, sterlin toplamı) bugün dahi yeterli olmaktan uzaktır. Dolar ve sterlinin milletlerarası ödemeler alanından çıkartılması, dünya ticaret hacminin daralmasına yol açacaktır. Böyle bir hareket bir memleketin tedavül hacminin birdenbire azaltılmasından doğan sonuçlara benzer etkiler yaratır. Altın üretimi istenildiği kadar artırılmadığı için milletlerarası ödeme araçlarına duyulan ihtiyaç bu yoldan karşılanamaz. Bu durumda, yeteri kadar altın stoku bulunmayan memleketlerin, daha fazla altın elde edebilmek için ithalâtlarını kısmalarından başka yol yoktur. Bunun sonucu, dünya ticaret hacminin daralması, dolayısıyla ihracatı düşen memleketlerde depresyonların ortaya çıkması olacaktır. Günümüzde sadece J. Fueff, M. Heilperin gibi bir iki iktisatçı tarafından savunulan altın esasının tehlikeleri De Gaulle'ün iktisadi danışmanları tarafından da herhalde çok iyi bilinmektedir. De Gaulle'ün teklifi, altın esasına gerçekten dönmeyi öngörmekten çok, milletlerarası ödemelerde doların hâlâ sahip olduğu üstünlüğü yıkmaya yönelmiş görünmektedir.

Kuzey Vietnam'a karşı misilleme

Sovyet Başbakanı Kosigin'in Kuzey Vietnam'da bulunduğu bir sırada Vietkong getecilerinin, ilk defa olarak büyük bir cüretle, Güney Vietnam'da, Amerikan askeri üslerine saldırımları ve gerek insan ve gerekse malzemede büyük kayıplara sebep olmaları Johnson'u Kuzey Vietnam'a havadan misillemeye zorlamıştır. Amerikan donanmasından havalanan avcı uçakları 7, 8 ve 11 Şubat günleri, Güney Vietnam uçaklarıyla birlikte, Vietkong getecilerine ikmal merkezliği yapan Kuzey Vietnam askeri üslerini şiddetle bombalamışlardır. Harekât sırasında 20'ye yakın Amerikan ve Güney Vietnam uçağı düşürülmüştür. Amerika halen Güney Vietnam'a kara ve deniz takviye kuvvetleri sevk etmektedir. Bir Hawk füzeli Amerikan uçaksavar taburu Danang hava üssüne gönderilmiştir.

Moskova ve Pekin'in hava taarruzlarına karşı reaksiyonları beklendiği gibi sert olmuş ve Kosigin, Kuzey Vietnam'ın savunma potansiyelinin kuvvetlendirileceğini bildirmiştir. Bu arada Moskova ve Budapeşte'de Amerikan sefaretlere nümayişçi talebeler tarafından taş yağmuruna tutulmuşlardır.

Haber ajanslarına bakılırsa Vietkong getecileri tarafından girilen saldırılardan Kosigin daha önce haberdar edilmemiş ve Rusya, Kızıl Çin'e karşı küçük düşeceği bir oyuna getirilmek istenmiş veya Çin-Hindin'de Amerika'ya karşı daha aktif bir tutum alması için âdeta bir emri-vâki ile karşı karşıya bırakılmıştır. Fakat Amerika'nın misilleme akınlarında ölçüyü kaçırmaması ve Rusya'nın Ho-Çi-Min tarafından plânlanan oyunu anlaması ile tehlike kısmen atlatılmıştır. Bununla beraber Asya'da komünist ülkelerle bağlarını tekrar sağlamlaştırmak isteyen Moskova'nın Manoi'yi hiç olmazsa savunma silâhları ile takviye etmesi beklenmektedir.

Misilleme harekâtı Başkan Johnson'un daha önce yaptığı konuşmalara aykırı olmakla beraber Amerikan kamu oyununda tasvip görmüştür. Malezya'da benzer problemi olan İngiltere, Amerikan davranışını desteklediğini bildirmiş ve fakat, Avrupa'da, Washington'un müttefiklerine danışmadan giriştiği bu yeni macera derhal tenkidlere yol açmıştır.

Hindistan Başbakanı Şastri i'e Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U'Thant'ın tarafları konferans masasına çağruları henüz netice vermemiştir. Tanınmış Amerikan gazetecisi Walter Lippmann, Amerika'nın misilleme hareketi yanısıra barış taarruzuna da geçmesi gerektiğini Çin-Hindi probleminin ancak diplomatik yolla halledilebileceğini yazmaktadır. Bu bölgenin nötralizasyonunu isteyen De Gaulle de aynı fikirdedir. Ve belki Çin-Hindi yarımadasını Kızıl Çin'e kaptırmak istemiyen Sovyet Rusya'da aynı tezi benimseyecektir.

Konferans masasına daha kuvvetli olarak oturmak isteyen Amerika için misilleme akınları yeterli olmamış ve geteciler sinmek şöyle dursun daha da kıskartılmış benzemektedirler. Dosajı düşük kon-

vansiyonel bombardımanlarla komünistlerin dize getirilebileceği imkânsız görüldüğüne göre Hanoi nasıl yola getirilecektir? Amerika'nın Kuzey Vietnam'a daha şiddetli akınlar yapması Rusya'yı Pekin'e yaklaştırmıyacak mıdır? Ya, Ho-Çi-Min daha ileri giderek Kızıl Çin'den askeri takviyeler isterse?

Durum öyle gösteriyor ki yeni bir tahrik gelmedikçe Washington askeri harekâtın daha fazla yayılmasını önleyecek tedbirleri alacak ve hal tarzını Moskova'da arama yolunu deneyecektir. İşte bu sebeplerdir ki Johnson'un son konuşmasında tekrar Rus liderleriyle buluşmak arzusunun izhar etmiştir.

En son haberlere göre, Kosigin'in Kuzey Kore liderleriyle yaptığı konuşmalar sonunda yayınlanan bildiriye Amerikan kuvvetlerinin Güney Vietnam'dan çekilmeleri istenmektedir.

De Gaulle Washington'u yine sinirlendirdi

Paris geçenlerde yine ekzantrik fikirlerin ortaya atıldığı bir basın konferansına sahne olmuştur. De Gaulle bir defa daha Birleşik Amerika'ya zıpkınlarını saplamıştır.

Komünist Çin'i tanyan, Amerika'nın Güney-Doğu Asya politikasını tenkid eden ve MLF projesini rafa koydurtan Fransız Cumhurbaşkanı bu sefer de Kızıl Çin'in de dahil olacağı beş atom devletinin Cenevrede toplanarak Birleşmiş Milletler Çarterini reforma tâbi tutmalarını teklif etmiştir. De Gaulle'e göre Kore Harbi sırasında yapılan tadillerle Çarter'in San Francisco'da tesbit edilen vasfı kaybolmuştur. Birleşmiş Milletlere üye olmasına bile tahammül edilemeyen Kızıl Çin, Amerika ile yanyana, bu dünya teşkilâtının anayasasını tadil etmeye davet edilmektedir. Başu yukarılarda do-laşan De Gaulle bu beş atom devletinin dışındaki irili ufaklı yüz küsur devleti kâle bile almamaktadır. Üçlü bir direktuar kurma teklifi kabul edilmeyince NATO'yu parçalama yoluna gitmesi de yine aynı anlayışın bir neticesi değilmiydi?

De Gaulle'u beşli atom devletleri toplantisına özendiren en büyük sebep, böyle bir masada oynayacağı büyük hakem rolüdür. İngiltere nasılsa Moskova-Pekin ikilisine karşı Amerika'nın yanında yerini alacak ve büyük De Gaulle de toplantının âdeta başkanı olarak dünya problemlerinde son sözü söyleyecektir.

Basın konferansında De Gaulle Almanya'nın birleştirilmesine bir Avrupa meselesi olarak değinerek, Amerika ve İngiltere'yi kıt'a Avrupa'sı dışında tutma politikasını teyid etmiştir. Hâlbuki Bonn daha geçenlerde, birleşme çabasında, De Gaulle'den Washington ve Londra ile beraber konuşacağı sözünü aldığını açıklamıştı.

De Gaulle'un en ekzantrik fikri de Avrupa'yı Atlantikten Urallara kadar uzatması ve Avrupa birliği ve savunmasını bu coğrafi hudutlar içinde mütalâa etmesidir. Ya Sibirya ve Orta-Asya? Rusya buraları terk mi edecektir?

İncelemeler

Başkan İsmet İnönü ve Sosyal Politika

Cahit TALAS

Su seferki basın konferansının bir yeniliği de İngiltere için bazı lütfkâr sözlerin sarfedilmiş olmasıdır. De Gaulle'un yeni tutumuna göre Atlantikten Urallara kadar uzanan Avrupa içinde İngiltere de mevcuttur. Fransız Cumhurbaşkanı Wilson'u Paris'te görmekle memnun olacaktır ve İngiltere ile münasebetlerin geliştirilmesine taraftardır.

De Gaulle'ün en çok itiraza uğrayan teklifi diğer bir sütunumuzda izahı yapılan milletlerarası ödemelerde yine altın standardına dönülmesidir. Acaba mevcut altın stokları milletlerarası likiditeyi sağlayacak mıdır? Eğer sağlayamayacaksa bu deflasyona ve dünya ticaretinin daralmasına sebep olmayacak mıdır? Bütün bunlar De Gaulle için endişe edilecek hususlar değildir. Önemli olan dolar-sterlin hâkimiyetini tehdit etmek ve iktisadî sahada bazı tavizler koparmaktır.

Nasır, Bonn'u sindirdi

Mısır Başkanı Nâsır, Arab Dünyasının lideri olmanın bir faydasını daha görmüş bulunmaktadır. Amerika'nın isteğine uyarak İsrail'e silâh yardımı yapmakta olan Batı Almanya, Mısır'ın Doğu Almanya'yı tanıma tehditleri karşısında «harp tehlikesi olan bölgelere silâh göndermeme» politikasını benimsemiş ve silâh nakliyatını durdurmuştur.

Nâsır'ın asıl başarısı Bonn'un bu boyun eğişine karşı hiç bir tâviz vermeyişidir. Yani Doğu Almanya lideri Herr Ulbricht yine Kahire'ye ziyaretini yapacak ve Mısır gerek bu memleketten ve gerekse Rusya'dan silâh yardımı görmeye devam edecektir. Şüphesiz Dr. Erhard'ın İsrail'i gücendirmesi ve Amerika'ya karşı taahhütlerini yerine getiremeyeşi de caba. Sözüm ona Batı Almanya Hallstein doktrini mucibince Doğu Almanya ile diplomatik münasebetler kuran devletlerle her türlü münasebetlerini kesmekteydi. Acaba Doğu Almanya'nın bir numaralı devlet adamının Mısır'ı resmen ziyaret etmesi diplomatik tanıma değil midir?

Bonn Hükümetinin İsrail'e, Amerika'nın bir aracısı olarak silâh vermesi hatâsına bir de Mısır karşısındaki zaafı eklenmiş ve Almanya'da muhalefet şimdiden acı tenkidlerine başlamıştır.

İngiltere'de İşçi iktidarın İsrail'e karşı daha soğuk davranışı ve Fransa'nın Arablar ile flört yapmaya başlaması Amerika'yı Tel-Aviv'in yegâne dostu olarak bırakmıştır. Kuvvet muvazenesinin bozulacağı endişesi Vaşington'u, şimdi, İsrail'e yaptığı askeri yardımı artırmaya sevkedecektir.

Seria nehri suları meselesinin yarattığı gerginlik ile hudut çatışmalarının artışı bu bölgeye Rusya ve Amerika'nın müştereken silâh sevkiyatını durdurmaları en akli davranış olacaktır. Umarız ki Johnson'un Rus liderleri ile yapacağı ilk toplantıda bu husus da gündeme alınsın ve Orta-Doğu bir barut fıçısı olmaktan kurtulsun.

1. Bazı genel düşünceler:

1. Forum'un, geçen sayısında tam metnini yayınladığı ve Türkiye'nin bugünkü ve gelecekteki sosyal politikasının ilkelerini en güzel bir şekilde ortaya koyan ve ifade eden bir söylev-belge üzerinde basın hiç durmadı. Bazı gazeteler bu söylev-belgenin tam metnini yayınladılar. Bu söylev-belge, Başbakan İsmet İnönü'nün IV üncü çalışma meclisindeki konuşmasıdır ve son yılların bütün sosyal adalet edebiyatının bir devlet adamı ağızında en üst seviyesine çıkmış bir ifadesidir. Başbakan İnönü bu konuşması ile de bir defa daha partisinin ilerisinde bir lider olduğunu ispatlamış, hür ve demokratik bir toplum içinde sosyal adaletin nerede başlayıp nerede sona ereceğini bu terimi haksız olarak istismar etme temayülünde olanlara göstermiştir.

İngilizler Churchill'in büyüklüğünü harbi kazanmasından ziyade devrinin düşünce akımını ve sosyal eğilimlerini herkesden daha önce sezerek harp sonunda sosyal politika ve sosyal adalet bakımından muhafazakâr partiyi, İşçi Partisi ile bu sahalarda kolaylıkla rekabet edebilecek bir istikamette yeniliyebilmiş ve İngiliz toplumuna daha 1941 yılında Atlantik şartı ile müstakbel hayatının hedeflerini gösterebilmiş olmasında bulmaktadırlar. Harp içinde hazırlanmış ve harp sonu dünyasında bir çok milletlere örnek teşkil etmiş olan Beveridge Plânı da (Sosyal güvenlikle ilgili) aynı düşüncenin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Churchill'in büyüklüğünü yapan bu tarafı, Başbakan İsmet İnönü'de de bulmak mümkündür. Kabul etmek lâzımdır ki o, Türk toplumunun çetle sorunlarına bulunması gereken çözüm yolları bakımından partisini teşkil eden topluluğun çok ilersinde bulunmaktadır. Ama hiç bir zamanda «ideal toplumların usullerine özen-

mek» gibi «tehlikeli bir hevese» (1) de kapılmamış ve genel olarak bizim gibi az gelişmiş toplumlarda bu «özenti» ve «heves» lerin kolaylıkla «uç» lara kaçabileceklerini anlamış bulunmaktadır. Fakat o, Türk toplumunun ihtiyaçlarını yakından bildiği ve izlediği, haksızlıkların, sefaletin, yarı ve ihtiyaç korkusunun bugünkü Devlet ve Devletin fonksiyonları içinde «sosyal bir skandal» sayılacağını anladığı ve kabul ettiği için «Sosyal tedbirleri yer yüzünün hiç bir idare sisteminde küçümsemek mümkün değildir» demekte ve ilâve etmektedir: «Bugünkü medenî cemiyetin temeli sosyal güvenlik üzerine dayanmaktadır. Şimdi bu ihtiyacın makul ve meşru olanını aşırı sağ itham ettikçe aşırı sol bunu bahane ederek kendi ifratlarını yürütebileceğini zann ediyor» (2).

2. Cumhuriyet tarihinden beri hiçbir başbakan memleketimizin sosyal sorunlarına, çalışma işlerine ve genel olarak halkın iktisadî bakımından Devlet tarafından himaye görmeleri gereken sınıflarının dâvalarına Başbakan İsmet İnönü'nün IV üncü Çalışma Meclisinde yaptığı konuşma derecesinde eğilmemiş, açıklık ve sarahat getirmemiştir. Bu konuşma aynı zamanda Türkiye'nin iktisadî politikasının ve kalkınma çabalarının sosyal hedeflerini de gösterip hülâsa ettiği için hususî bir önem kazanmaktadır.

Aşırı sosyalizmin tarihi ve hangi fikrî akımlara karşı olduğu incelendiği zaman şu husus tesbit olunmuştur. Aşırı sosyalizm mutedil, demokratik sosyalizme karşıdır. Hür sendikacılığı ve grev hakkını manâ-kendi nihai hedefine yardımcı olduğu ölçüde ve muvakkat bir zaman için destekler. Kendi usulleri dışında kalan sosyal politika tedbirlerini nihai hedefe ulaşımı geciktirdiği için red ve bunları kapitalist sistemin oyalayıcı bir siyaseti olarak mülâha-

za eder. Bu görüş «toplumcu» değil «toptancı»dır, inhisarcıdır ve meseleleri tek bir açıdan ve dogmatik bir düşünce tarzından hareket ederek ele alır. Bu sebeplerden ötürüdür ki Cumhuriyet tarihinin sosyal politika açısından en önemli vesikasını teşkil eden İnönü'nün IV üncü Çalışma Meclisindeki konuşması, «toplumcu-tramızı» tarafında bir yankı uyandırmamış ve üzerinde durulmaya değer bulunmamıştır.

II. Başbakan İnönü'nün söylevinin incelenmesi:

Türkiye Cumhuriyetinin tarihinde hükümet başkanlarından hiçbirisi, İsmet İnönü'nün 1937 yılına kadarki Başbakanlık devresi dahil, 25 Ocak 1965 günü toplanmış olan IV üncü Çalışma Meclisindeki konuşması ile kıyaslanacak bir sosyal politika konuşması yapmamıştır. Gerçi İnönü haklı olarak söz konusu konuşmasında «Cumhuriyetin kuruluşundan başlayarak, çalışma hayatında sosyal adalet ve güvenlik tedbirlerine, iktisadî tedbirler kadar önem vermişisizdir» demektedir. Ama bu önem verme ile birlikte Devletin sosyal politikası, Devlet idaresinde birinci safta sorumluluk taşıyan insanlar tarafından bir program mahiyetinde ve ilkelere belli edilerek açık ve teferruatlı bir şekilde izah olunmamıştır. İsmet İnönü pratisinin ilerisine geçerek bunu yapmıştır.

1. Doktrinci olmayan bir sosyal politika IV üncü Çalışma Meclisinde yapılan konuşma ile Başbakan tarafından şöyle ifade olunmuştur: «Bizim işçi haklarının korunması ve dengeli bir çalışma düzeni kurulmasına verdiğimiz önem, bizim sosyal adalete ve sosyal güvenliğe verdiğimiz değer, herhangi bir doktrinden değil, böyle sade bir insanlık ve vatandaşlık anlayışından doğmaktadır». Gerçekten bir memlekette, iktisaden zayıf durumda bulunan insanların Devletin çeşitli tedbirleri ile himaye olunmaları için herhangi bir doktrini, özellikle sosyalist bir doktrini benimsemesi zaruri değildir. Çünkü toplumlar içinde sefaletle mücadele, gelir dengesizliklerini makul hadlerine irca etme, herkese insan haysiyet ve şerefine yarayacak bir şekilde bir çalışma ve yaşama seviyesi sağlama, başka bir deyimle refahı paylaşırma ve gene herkese mevcut imkânlardan faydalanma hak

kını teminat altına alma bugün hiç bir doktrinin inhisarı altında bulunmamaktadır. Kapitalist sistem sosyalist sistemden çok faydalanmıştır. Sosyalist sistemin tenkitlerinden bir çoğunu göz önünde bulundurarak gelir dağılımında çeşitli yollardan müdahalelerde bulunmuştur. Sosyal adalet ilkelerini benimsemiştir. Sosyal güvenlik tedbirlerine birinci derecede önem vermiştir. Bugün ileri batı ülkelerindeki sosyal güvenlik sistemleri, uç sosyalist, yani komünist ülkelerinkinden çok daha ileri bir vüsat ve mahiyet göstermektedir. Meselâ bir kuşak öncesine kadar bir çok kimseler için müterakki gelir vergileri, sosyal güvenlik sistemi, kanunların korudukları işçi sendikaları, toplu müzakereler, grev hakkı, asgari ücretlerin tesbiti ile ilgili kanunlar ve işsizlik sigortaları sosyalist fikirler ve tedbirler olarak kabul edilmekte idi (3).

Türkiye'ye gelince, bu memleket çok önceden, Millî Mücadele ile birlikte, «... işçi haklarının dengeli ve huzurlu bir çalışma düzeninin verimli ve güvenli bir iş hayatı lüzumunun tecrübeyle, inanma ilâve ve bu sebeple kesin ve samimî karar ile takipçisi olmuştur» (4).

Türkiye'nin sosyal politika ve çalışma hayatı ile ilgili tarihini incelemek fırsatını bulanlar, bunu kolaylıkla tesbit edebileceklerdir (5).

Sosyalist doktrin de liberal doktrin bazı ilkelerinden faydalanmaktadır. İkinci dünya harbinden ve özellikle Stalin'in ölümünden sonra Marksist sistem kapitalist sistemin istihsal metodlarından, iktisadî saik müessesesinden, piyasa mekanizmasından ve hattâ belli bir ölçüde mülkiyet müessesesinden faydalanmak zaruretini duymuştur. Şimdi Romanya'da, Polonya ve Çekoslovakya'da, iktisadî plânlamada ademi merkezîyetçi Yugoslavya'da kapitalist sistemin yurtdışı işaret ettiğimiz çeşitli müesseselerine iktisadî politika içinde yer verilmektedir. Marksist sistemde kapitalist olmaksızın kapitalist sistemin çeşitli müesseselerini belli bir ölçüde benimsemektedir.

Şu halde bir memlekette toplumun bütünü refahına hizmet edecek ekonomik ve sosyal tedbirleri almak için belli bir doktrinin dogmatizminden hareket etmeğe lüzum ve sebep yoktur. Fakat bir topluma bel-

li görüşü, belli bir metodu, belli bir sınıfın hâkimiyetini ve bütün bunların zarurî bir sonucu olan belli bir siyasî rejimi kabul ettirmek isteyenler bakımından sosyalizmden başka çıkar bir yol yoktur ve bu sosyalizmin hudutları da kesin olarak açıklığa, sosyalist düşünceyi savunanlar tarafından kovuşturulmuş değildir. Başbakan İnönü, bugünkü Devletin fonksiyonlarının geniş hudutları için de kalarak «izm» leri reddetmekte ve karma bir ekonomik sistemin pragmatik kuralları içinde kalmak suretiyle ve demokratik usullerle umumun refahına hizmet edebilecek tedbirler alınabileceğini ifade etmektedir.

2. Başbakan İnönü, bütün sosyal politika tedbirlerinin, hürriyet içinde ve toplumun hürriyetlerinden hiçbir fedakârlık yapılmaksızın alınması gerektiğine inanarak konuşmasında şöyle demektedir:

«Bizim hürriyet anlayışımız da böyle bir insanlık anlayışı ile bağdaşmış haldedir. Biz bütün insanlara fırsat eşitliği ve emeğinin karşılığını âdil ölçülerle alabilme imkânını sağlayan, herkesin insanlık onurunu ve insanca yaşayabilme hakkını tanıyıp koruyan bir hürriyet düzenine bağlıyız. Anayasamız da Türkiye'de böyle bir hürriyet düzeni gerektirir.

Biz, sosyal adalet reformlarından hiçbirini milletin hürriyeti bedelinde ona zorla yüklemeye heveslerine müsaade etmeyeceğiz.»

Bu düşünceler üzerine dikkatle eğilmek gerekmektedir. Başbakan herşeyden önce reformların ve mümkün olabilen refahı yaygın bir hale getirebilmenin ilk şartının hürriyet olabileceği ilkesini kesin olarak kabul etmiş bulunuyor. Öyleki: A) Fırsat eşitliği, B) Âdil ücret, C) İnsanlık onuru, Ç) İnsanca yaşayabilme hakkı, mevcut anayasa düzeni içinde yürütülecektir ve D) Sosyal reformlar hürriyetin bedeli olmayacaktır. Şimdi bu ilkeleri ayrı ayrı inceleyelim.

A. Fırsat eşitliği bugün ileri toplumlarda, sistemi ne olursa olsun, üzerinde tartışılmayan konulardan biri olarak kabul olunmaktadır. Türkiye'de bu ilke Cumhuriyetin birinci anayasası içinde yer almış ve o zamandan beri Devletin iktisadî imkânları ölçüsünde uygulanmaya gelmiştir.

1961 Anayasası ise, 50 nci maddesi ile fırsat eşitliğini sağlamayı Devlete bir ödev olarak verdikten sonra, «... Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, en yüksek öğrenim derecelerine kadar, çıkmalarını sağlama amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımlar yapar» ilkesini koymuştur. Binaenaleyh bu ilkeyi en geniş ölçüde uygulamak için ille de bir «izm» e bağlanmak ve ondan meded ummak yerine, modası geçmiş, devrini yaşamış sınıf mücadelelerine yolları açma çabasından ziyade, imkânları artırmak ve bu imkânların daha iyi ve adil bir şekilde dağılımını sağlayacak bir istikamette örgütlenmek bugünkü Türk toplumunun gerçeklerine, inançlarına ve ihtiyaçlarına çok daha uygun düşer. Eğer bu toplum bugünkü hürriyet düzeni içinde fırsat eşitliğini sağlayamamakta ise «ilmî sosyalizm» tarafından, bir alternatifi hürriyet olan bir tercihe zorlanmamalıdır. Başbakan İnönü bu heveslere müsaade edilmeyeceğini ve Türk toplumunun hürriyetlerinin korunacağını en kesin bir şekilde ifade etmiş bulunuyor. Bu, hürriyetsiz gelişmelerin fertlere ve toplumlara çok pahalıya mal olacağına uzun tecrübelerle ve müşahadelere dayanan bir ifadedir. Bu sebepten dolayıdır ki dünyamızda fakirlik, sefalet ve kötü çalışma şartlarına karşı savaşmak için kurulmuş olan Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı da hedef ve gayeleri arasında ifade ve örgütlenme hürriyetini devamlı ve istikrarlı bir ilerlemenin vazgeçilmez bir şartı olarak kabul etmektedir(6).

B. Adil ücret, doğru bir sosyal politikanın ve sosyal adalet ilkelerinin vazgeçilmez bir unsurudur. Başka bir deyimle bir kısım insanlar başka bir kısım insanlar tarafından istismar edilmemeli, herkes emeğinin karşılığını insaf ölçüsü içinde alabilmelidir. Adil ücretin mânası eşit ücret değildir. Eşit ücret, cinsiyet, ırk, renk inanç ve milliyet farkı gözetmeksizin eşit iş gören insanlar için kabul edilmiş bir ilkedir. Esasen hiçbir sosyalist toplum şimdiye kadar eşit ücret ilkesi diye bir ilkeyi ne kabul ne de tatbik edebilmiştir. Diğer taraftan müşahede edilen odur ki, sosyalist toplumlarda ücret kademeleri arasındaki fark, sosyal kapitalist ve karma sistemlerdeki ücret kademeleri farklarından daha yüksektir. Zira Marksist toplumlarda grev hakkı mevcut

olmadığı gibi toplu pazarlık müessesesi de şimdiye kadar gerçek bir mânâ ifade edememiştir. Binaenaleyh adil ücret «ilmî sosyalistler» nezdinde fazla bir değer taşımamaktadır. Bunun sebebi, adil bir ücretin taraflara eşit bir toplu müzakere imkânı tanımayan, başka bir deyimle hür ve bağımsız bir sendikacılığı kabul etmeyen rejimler ve sistemler içinde mümkün olmayacağına «ilmî sosyalistler» ce bilinmekte olmasıdır.

(1) Başbakan İnönü'nün 31 Ocak

ÜNİVERSİTE MESELELERİ :

Yeni Üniversitelerin Kurulması

Yaşar KARAYALÇIN

BÖLÜM :

YENİ KURULACAK ÜNİVERSİTE, FAKÜLTE VE BUNLARA BAĞLI YÜKSEK OKULLAR

Madde : Kuruluş : Yeni üniversiteler ve bir üniversiteye bağlı olmayan fakülteler bir kanunla kurulur. Kanun tasarısı Türk Üniversiteleri Planlama Kurulu (TÜPK)'nun gelişme planına uygun olarak TÜPK tarafından hazırlanır ve Bakanlar Kurulu kararı ile TBMM. ne sunulur. TÜPK nun mütalâası alınmadan yeni üniversiteler veya bir üniversiteye bağlı olmayan fakültelerin kurulmasına ait kanun teklifleri TBMM gündemine alınmaz. TÜPK engeç üç ay içinde mütalâasını bildirmekle mükelleftir.

Bir üniversite içinde fakülte ve yüksek okul, TÜPK nun planına uygun olarak ÜPK nun teklifi ve Senatunun kararı ile kurulur.

Madde : Kurma, gözetleme ve yardım : Yeni üniversite, fakülte veya yüksek okul TÜPK tarafından tespit edilen üniversite, fakülte veya yüksek okulun mesuliyet ve idaresi altında kurulur.

Madde : Kurucu Dekan veya Müdür : Kurucu üniversitenin senatosu veya fakültenin profesörler kurulu bir profesörü yeni kurulacak fakültenin dekanı veya yüksek okulun müdürü olarak seçer.

Kurucu dekan veya müdür, TÜPK ve ÜPK nun tesbit ettiği esaslara ve profesörler kurulunun kararına uygun olarak yeni fakülte veya yüksek okulu kurmakla görevlidir.

Kurucu dekan veya müdür ilk iki yılın en az ikisi ayını yeni fakültenin veya yüksek okulun kurulacağı şehirde geçirir.

«Planlama ve denetleme» konusunda Üniversiteler Kanununa ilâve edilmesini zarurî gördüğümüz hükümler geçen sayıda bir kanun projesi halinde yayınlanmıştır.

Yeni üniversitelerin nasıl kurulacağı hakkında hemen hiç bir hükmün bulunmaması, Üniversiteler Kanununun önemli bir boşluğunu teşkil eder. Yeni üniversitelerin gelişigüzel kurulmak istenmesi, siyasi baskıların tesiri altında kalınması, bir üniversite kurmak için gereken hazırlıklar yapılmadan veya bu hazırlıkların gösterdiği yollardan ayrılmak suretiyle kararlar verilmesi yüksek öğretim ve üniversite hayatımızda milyonların verimsiz yerlerde yatırılmasına ve sonradan telâfi edilmesi imkânsız yanlış adımlar atılmasına sebep olmaktadır. Yeni üniversitelere öğretmen bulmaktaki güçlükler yalnız kanun boşluklarından değil, istihdam siyasetindeki dar görüş ve cimri tutumdan da ileri gelmektedir. Bu, üniversite binaları yapmaktaki geniş ve cömert davranışla bağdaşmayan garip bir durumdur.

Yeni üniversiteler kurulması konusu VII nci Millî Eğitim Şurasında da ele alınmıştır. Şurada yapılan teklifleri de gözönüne alarak Üniversiteler Kanununa ayrı bir bölüm halinde ilâve edilmek üzere bu konuda hazırladığımız bir projeyi üniversitedeki meslekdaşlarımızın ve ilgili okuyucularımızın tetkik ve tenkidine sunuyorum :

Madde : Öğretim üyesi veya yardımcısı sağlama : Yeni kurulacak fakültelerin veya yüksek okulların öğretim üyesi veya yardımcısı ihtiyacı, kuruluş kararından sonra hazırlanacak bir programa uygun olarak sağlanır.

Yeni kurulacak fakülte veya yüksek okulun kendi öğretim üyesi kadrosu tamamlanmaya kadar üniversite öğretim üyeleri veya yardımcıları, kurucu dekan veya müdürün teklifi ve ilgili profesörler kurulunun kararı üzerine rektör tarafından geçici olarak görevlendirilebilir.

Profesörler kurulu bu teklifi ancak görevlendirme teklifi yapılan öğretim üyesinin geçici süre ile ayrılması halinde fakültenin lisans öğretim faaliyetinin aksayacağına tam üye sayısının üçte iki çoğunlukla karar vermesi halinde red edebilir.

Görevlendirmeyi kabul etmeyen öğretim yardımcıları beş yıl fakültesinde eylemli doçent olarak tayin edilemezler; doçentler beş yıl içinde fakültesinde profesörlüğe yükseltile-

mezler, profesörler üç yıl süre ile terfi edemezler ve 62. maddeye göre yabancı memleketlerde inceleme vazifesiyle görevlendirilemezler. Bu fıkrada yazılı süreler görevlendirme tarihinden itibaren hesaplanır.

Bu maddenin tatbiki ile ilgili esaslar ayrıca bir tüzükde gösterilir.

Madde : Görevlendirilenlerin hakları : Başka bir şehirde kurulan yeni fakülte veya yüksek okulda geçici olarak görevlendirilen öğretim üyeleri ve yardımcılarına ücretsiz olarak konut tahsis edilir ve yolluktan başka memleket içi ikamet gündeliği ödenir.

Başka bir şehirde kurulan yeni fakülte veya yüksek okula tayin edilen öğretim üyeleri ve yardımcılarına bu görevde kaldıkları sürede bir üst derece aylık verilir.

Bu madde hükümlerinden kurucu dekan veya müdür de faydalanır.

Madde : Kuruluş safhasında bulunan fakülte veya yüksek okulun asistanları gerekirse kurucu üniversite veya fakülte de yetiştirilir.

zenlerinden birinin kapsamı içine girmektedir.

Bu kısa tekrardan sonra şimdi konuyu geri kalmış ülkelerin kalkınması için uygun ekonomi düzeni yönünden ele alabiliriz. Bilindiği üzere üretim faktörlerinin daha kötü bileşimi (kombinasyonu) dolayısıyla, sanayileşmiş olan ileri ekonomilere göre refah seviyesinin düşük olduğu ülkelere geri kalmış memleketler denilmektedir.

Bu ülkelerin ekonomi yapılarının en önemli kriterleri adam başına düşen millî gelirin, tasarruf ve yatırım seviyesinin, ve üretim faktörlerinin veriminin düşük olması, iktisadî faaliyetlerin çoğunlukla tarıma dayanması, ihracatın bir kaç tarımsal ürün ve ham maddeye bağlı kalması, memleketin yer altı ve diğer kaynaklarından henüz hiç veya yeteri kadar yararlanılamamasıdır.

Geri kalmış ülkelerin çoğunda nüfus hızla artmaktadır. Halkın genel ve teknik eğitim seviyesi düşüktür. Fertlerin teşebbüs kabiliyeti ve dinamizmi gelişmemiştir.

Bu sayılan unsurlar karşılıklı ve çapraşık sıkı ilişkilerle birbirine bağlıdır ve her biri diğerlerine dayanarak varlıklarını devam ettirme eğilimindedirler. Örneğin diğerlerinden ayrılmış ve basitleştirilmiş şekli ile "alçak millî gelir-az tasarruf, az yatırım-alçak millî gelir" bağıntısı gibi.

Bu faktörler geri kalmış ekonomilerin mevcut ekonomi strüktüründen kendiliklerinden sıyrılabilmelerine hiç olmazsa çok uzun devreler için engel teşkil etmektedir. Bu ülkelerin ileri bir ekonomi yapısına kavuşabilmeleri için ekonominin dışından gelen müdahale ve etkenlere ihtiyaç vardır.

O halde iktisadî bakımdan ileri ülkelerde piyasa ekonomisinde, özel teşebbüsün dinamizmi ve yaratıcı kuvveti ekonominin büyümesini sağlayacak durumda olsa da, yukardaki şartlarda özel teşebbüs geri kalmış ülkelerde ekonomik kalkınmayı kendiliğinden gerçekleştirmeğe yeterli değildir. Zaten yeterli olsaydı bu ülkeler ekonomik bakımdan geri kalmıyacaktı. Bu gerçeği Türkiye'nin Cumhuriyetten sonra 1930 lara kadar yaptığı liberalist kalkınma tecrübesi de doğrulamaktadır.

Ekonomik kalkınmayı sağlamak

(*) Forum 15 Ocak 1964.

Geride Kalmış Ülkeler İçin Uygun Ekonomi Düzeni Nedir?

Sait DİLİK

Geçen yazımda* iktisadî faaliyetlerin plânlanması ve devlet ilişkilerini incelerken bu kritere göre bütün ekonomi düzenlerinin piyasa ekonomisi ve plân ekonomisi olmak üzere iki ana grupta toplanabileceğini belirtmiş ve bu ekonomi düzenleri üzerinde durmuştum. Sonra karma ekonomi düzenine de değinerek bu düzenin duruma göre ya piyasa ekonomisi ya da plân ekonomisi düzenlerinden birinin kapsamına girdiğini ve bunların yanında üçüncü bir sistem teşkil etmediğini açıklamaya çalışmıştım. Konuyu geri kalmış ülkeler açısından ele almadan önce bu ekonomi düzenlerinin özelliklerini burada kısaca tekrarlamayı faydalı buluyorum.

Piyasa ekonomisi düzeninde iktisadî faaliyetler, hiç değilse çoğunlukla, bağımsız işletme ve müstehliklerin serbest karar ve plânlarına dayanmaktadır. Bağımsız işletme ve müstehliklerin bu münferit plân ve kararları piyasa-fiyat mekanizması ile koordine edilmektedir. Piyasa ekonomisi düzeni, ekonomiye genel bir yön verici dolaylı tedbir ve kontrollere yer vermektedir. Bu ekonomi dü-

zeninde bağımsız işletme ve müstehliklerin münferit plânları yanında devletçe de (toplu) iktisadî plânlamalar yapılabilmektedir. Fakat bu plânlamalar fiyat-piyasa mekanizması ile bağdaşabilmekte ve serbest işletme ve müstehliklerin münferit karar ve plânlarını sadece dolaylı bir şekilde etkilemektedir.

Plân ekonomisi düzeninde ise ekonomik faaliyetler çoğunlukla veya tamamen tek merkezî dirije bir plân yoluyla devletçe sevk ve idare edilmektedir. Plân ekonomisi özel mülkiyet veya kamusal mülkiyet esasına dayanabilir. Bu düzende artık bağımsız işletme ve müstehliklerin karar ve plânları mevcut değildir, ya da azınlıktadır. Plân ekonomisi düzeninde serbest rekabet ilkesi yoktur. Fiyat mekanizması ortadan kaldırılmıştır. Bunun yerine malların gerçek kıtlığını göstermeyen takas fiyatları vardır.

Karma ekonomi, devlet işletmelerinin toplam iktisadî faaliyetlerde teşkil ettiği ödeme ve bu işletmelerin çalışmalarındaki ilkelere göre piyasa ekonomisi veya plân ekonomisi dü-

için hangi ekonomi düzeninde olursa olsun ilk başta yatırımların artırılması ve bu amaç için de her şeyden önce millî tasarruf seviyesinin yükseltilmesi gerektir. O halde devletin ekonomi politikası öncelikle bu hususları gerçekleştirmeğe yönelmelidir ve yönelmeğe de mecburdur. Gerçekten günümüzde geri kalmış bölgelerde uyanmaya başlayan halkların, ülkelerinin kalkındırılması ve hayat standartlarının yükseltilmesi hususundaki duydukları şiddetli arzu en önemli bir politik istek ve baskı haline gelmiştir. Ekonomik kalkınmayı sağlamanın hükümetlerin görevi olduğu inancı yerleşmiştir. Bu anlayışa uygun olarak Türk Anayasasında da "İktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek, bu maksatla millî tasarrufu artırmak yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma plânlarını yapmak Devletin ödevidir*" denilmektedir.

Geri kalmış ülkelerde özel teşebbüsün henüz iktisadî kalkınma için gerekli yatırımları gerçekleştirecek durumda olmadığına göre, devletin onu tamamen ortadan kaldırması veya ekonomik faaliyetlerin sevk ve idaresini kendi eline alması mı gerekecektir?

Gerçekten geri kalmış ülkelerin kalkınmaları için özel mülkiyeti dolayısıyla özel teşebbüsü tanımayan komünist tipte bir plân ekonomisi düzenini savunanlar bulunabilir. Öte yandan Hitler Almanya'sında olduğu gibi şekli olarak özel mülkiyet hakkını tanıyan fakat gerçekte özel işletmecileri bir nevi memur zümresi durumuna düşüren bir ekonomi düzenini uygun bulanlar olabilir. Yani devletin diriye bir plânla ekonomik faaliyetleri bütün teferruatı ile bir merkezden tesbit ederek ve bunlara göre özel işletmelere ve (varsa) devlet işletmelerine emirler vererek kalkınmayı gerçekleştirmesi istenebilir. Her iki şekilde de piyasa-fiyat mekanizması ve ekonomik faaliyetlerde bağımsız işletmelerin karar ve plânları ortadan kaldırılmış olacaktır.

Acaba bu yollardan optimal bir kalkınmayı gerçekleştirebilmek mümkün olacak mı? Plân ekonomisi ve piyasa ekonomisi düzenleri etrafında yapılan teorik tartışmalar henüz devam etmektedir. Gariptir ki her iki düzen taraftarları diğer düzenin ras-

yonel çalışmadığını veya daha az rasyonel olduğunu iddia etmektedirler. Fakat bu sorun gerçekte henüz çözümlenebilmiş değildir.

Her iki tarafın getirdiği argümanlar ve rasyonellik iddiaları tutarlı ve inandırıcı olmaktan uzaktır. O halde mevcut piyasa ekonomisi düzenlerine karşı bir tepki olarak doğan plân ekonomisi düzeni de, taraftarlarının iddialı olmalarına rağmen, yeterli bir sistem olduğunu henüz teorik olarak isbatlayamamıştır. Plân ekonomisi düzeni uygulama alanında da piyasa ekonomisine üstün olduğunu gösterebilmiş değildir. Aksine bu konudaki denemeler çoğunlukla başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Geri kalmış ülkeler açısından bakıldığında, özel teşebbüsün inisiyatifine bırakılmış bir piyasa ekonomisi düzeninde olduğu gibi, plân ekonomisi düzeninin de ekonomik kalkınmayı sağlamak için yetersiz bir yol olduğu görülmektedir.

Gerçekten plân ekonomisinde diriye plânın hazırlanması bir yana uygulanabilmesi için iyi işleyen, kuvvetli ve büyük bir idare ve icra teşkilâtına ihtiyaç vardır. Halbuki geri kalmış ülkeler çoğunlukla ilkel idare teşkilâtlarına sahiptirler. Diriye plânı devlet memurları yapacak ve uygulayacaklar, bütün ekonomik faaliyetleri bunlar sevk ve idare edeceklerdir. Halbuki geri kalmış ülkelerde tam anlamı ile yetişmiş ve görev sorumluluğu taşıyan elemanlar yok gibidir. Bu ülkelerde özel müteşebbislerin de yeterli nitelikten uzak oldukları bir gerçektir. Fakat memurlar veya ekonomik faaliyetleri sevk ve idare eden fonksiyonerlerin işlerinden doğan sorunlar karşısında her zaman uykuları kaçmıyacaktır.

Plân ekonomisi istatistiklere, miktar hesapları ve global değerlendirmelere dayanır. Geri kalmış ülkelerde ise gerekli istatistikler çok zaman ya hiç mevcut değildir veya kullanılamıyacak kadar hatalıdır.

İleri ekonomilerde plân ekonomisinin piyasa ekonomisine nazaran üstün bir düzen olduğunu bir an için kabul edelim. Fakat bu şartlar altında geri kalmış ülkelerde bütün ekonomik faaliyetlerin, örneğin ne kadar, ne zaman, nerede yatırım ve üretim yapılacağı, bütün işletmeler arasındaki sayısız mal ve hizmet hareketlerinin, nelerin, ne kadar, ne

zaman tüketileceğinin ve sosyal hasılanın nasıl paylaşılacağı bütün teferruatı ile merkezî bir diriye plâna göre devletçe tâyin edilmesi çok büyük hatalara yol açacak ve ekonomi çıkmaza girecektir. Kaynaklar verimli bir şekilde değerlendirilemeyecek, optimal bir kalkınma sağlanamayacaktır. Kaldı ki plân ekonomisi düzeninin piyasa ekonomisine göre daha rasyonel çalıştığının, ne teorik olarak, ne de uygulama alanında gösterilememiş olduğu yukarıda belirtilmişti.

Geri kalmış ülkelerde ekonomik faaliyetlerin çok karışıklık göstermediği ve sanayinin pek az mevcut olduğu veya hiç mevcut olmadığı ve böyle olduğu oranda da merkezî bir diriye plânla bu faaliyetleri tâyin etmenin ileri ülkelerdekine nazaran daha kolaylaşacağı belki ilk bakışta akla gelebilir. Fakat gerçekte bu ülkelerin iktisadî yapıları basit olduğu oranda kalkınma için sorunları da o kadar büyük ve güç olacaktır. Zaten realitede geri kalmış ülkelerin ekonomi yapıları da bu kadar ilkel ve basit değildir.

Diğer bir husus da plân ekonomisi düzeninin Batı tipi gerçek demokrasi ve özgürlük anlayışı ve ilkeleri ile bağdaşmayacağıdır. Halbuki bir çok geri kalmış ülkeler bu ilkeleri benimsemişlerdir. Türk Anayasasında da yukarıda belirtildiği üzere, kalkınmanın demokratik yollarla gerçekleştirileceği belirtilmiştir.

Görülüyor ki ne özel teşebbüsün inisiyatifine bırakılmış bir piyasa ekonomisi düzeni ne de bütün ekonomik faaliyetleri merkezî diriye bir plânla tâyin etmeye çalışan plân ekonomisi düzeni geri kalmış ülkelerde ekonomik kalkınmayı sağlamak için yeterli ve uygun bir düzen değildir.

Piyasa ekonomisi düzeninde özel teşebbüsün henüz kendiliğinden ekonomik kalkınmayı sağlamaya yeterli olmaması bu düzenin geri kalmış ülkeler için büsbütün reddedilmesi anlamına gelmemelidir. Piyasa ekonomisi düzeninde hızlı bir kalkınma sağlamak mümkündür. Ancak bunun için, yukarıda değinildiği üzere, devlete görevler düşmektedir. Gerçekten geri kalmış ülkelerde özel teşebbüs henüz ileri ülkelerde gördüğü fonksi-

(*) Anayasa, Madde 41, Fıkra 2

yonları yerine getirebilecek durumda değilse, onu geliştirmek ve gelişinceye kadar da bundan doğacak boşlukları doldurmak gerekecektir. Bunu da devlet yapacaktır.

O halde devlet piyasa ekonomisi düzenini sarsmaksızın özel teşebbüsün eksikliklerini gidermek ve onun ilerde ekonomik kalkınma ve büyümeyi yalnız başına başarabilecek duruma gelmesi için ekonomiye hemen gerekli müdahaleleri yapacak, gerekli tedbirleri alacaktır. Piyasa ekonomisi, ekonomiye yön verecek, onu etkileyecek her çeşit dolaylı müdahale ve kontrollere imkân vermektedir. Bu düzen hattâ bünyesine uymayan birçok direkt tedbir ve kontrolleri bile hazmedebilmektedir. Piyasa ekonomisinde devletin işletmeler kurması ve işletmesi mümkündür. Şimdi devletin kalkınmayı sağlaması için gerekli tedbir ve müdahalelerini kısaca şöyle sıralayabiliriz:

Devlet önce, ileri ülkelerde olduğu gibi, kişisel iktisadî faaliyetlerin serbestçe gelişebilmesi için elverişli bir ortam yaratacaktır. Burada devlete ileri ülkelerdekine nazaran çok daha büyük, güç ve çetin görevler düşecektir. Devletin yüz yıllar boyunca yapılmış ihmalleri gidermesi, özellikle büyük çapta genel ve teknik eğitim, sağlık ve alt yapı yatırımları yapması ve geri kalmış ülkelerde genellikle gerilikte rol oynayan dinî, felsefî, ahlâkî, sosyal faktörler ve örf ve âdetlerle savaşması gerekecektir.

Devlet aynı zamanda öğretici, teşvik edici, gösterici olarak ve özel teşebbüsün gerekli şekilde varlığını gösteremediği sahalarda bu boşluğu doldurmak için işletmeler kurarak ve bunları işleterek ekonomik kalkınmayı sağlamaya çalışacaktır. O halde özel işletmeler ve devlet işletmeleri yan yana çalışacaklardır.

Öte yandan devletin, kalkınma için gerekli büyük yatırımların gerçekleştirilebilmesi için, dış krediler yanında, millî tasarruf seviyesini artırması gerekecektir. Devlet bunun için özel tasarrufu teşvik edici tedbirlerle birlikte uygun bir vergi ve bütçe politikası izleyerek mecburî tasarruf yoluna gidecektir.

Görülüyor ki devletin bir taraftan tüketim harcamalarını kısıtlayarak millî tasarruf seviyesini artırma, diğer taraftan özel teşebbüsün eksikliğini gidermek için bilfiil işletmeler

kurma ve işletmesi zorunluğu birbirini tamamlamakta ve birbiriyle iyi bir şekilde bağdaşabilmektedir.

Diğer bir husus da iktisadî kalkınma ile sosyal adalet ilkelerinin bağdaştırılmağa çalışılmasıdır. Devlet kalkınmanın bir zamanlar Batıda olduğu gibi sosyal dengesizlik ve adaletsizlik içinde değil, sosyal adaleti olumlu yönde etkileyici bir tarzda sağlanmasına çalışacaktır. İktisadî kalkınma, bünyesinde esas olarak toplum refahını olumlu yönde etkileyici bir özellik taşımaktadır. Devletin bu özelliği geliştirmesi, yani kalkınma hızını tehlikeye düşürmemek şartıyla ekonomik gelişmede çeşitli halk gruplarının mümkün olduğu kadar eşit fedakârlıkta bulunmaları ve kalkınmanın ergilerinden eşit bir şekilde yararlanmalarını sağlayıcı tedbirler alması gerekecektir. Devlet bu amacı, alacağı sosyal tedbirler ve uygun bir bütçe ve maliye politikası yardımıyla gerek gelir dağılımı sırasında gerek dağılımı sonradan düzeltme yoluyla fiyat - piyasa mekanizmasını bozmaksızın gerçekleştirebilecektir.

Görülüyor ki devletin kalkınma için iktisadî faaliyetlere müdahale etmesi, onlara yön vermesi ve bilfiil işletmeler kurarak ve işleterek ekonomik faaliyetlere katılması zorunluğu vardır. Devlet bu görevlerini düşünmeden ve geliş güzel mi yapacaktır? Elbette ki bu müdahale ve işlemlerin optimal bir kalkınma sağlayacak bir şekilde plânlanması gerekecektir. Plân ekonomisini reddetmek her çeşit iktisadî plânlamaya karşı olmak değildir. Gerçekten plânlama kalkınma için ekonomide yapılmak istenen değişik arzusunun zorunlu kıldığı bir sonuçtur.

Yoksa hükümetler, çeşitli politik ard düşüncelerle, verimi düşük yatırımlar yapacak, sistemsiz, dağınık, geliş güzel ve belki de keyfince kararlar alacak, almaya itilecektir. Bu ise kaynakların verimsiz bir şekilde kullanılmasına ve çeşitli yatırımlar arasında gerekli denge ve koordinasyonun sağlanamamasına yol açacaktır. Ekonominin produktivitesi düşecektir. Yatırımların yanlış dağılması ve kaynakların aşılması sonucu tehlikeli enflasyonlar doğabilecektir. Halkın bilgi ve kültür seviyesinin ve siyasî ahlâkının düşüklüğü geri kalmış memleketlerde bu sonucun daha

kesinlikle doğması için uygun bir ortamdır.

Görülüyor ki geri kalmış ülkelerde devletin kalkınmayı sağlarken plânlama yapması zorunludur. Fakat bu plânlamanın sınırları ne olacaktır? Yalnız devlet yatırımlarının plânlaması, örneğin öncelik sıralarına göre bir belge içerisinde toplanması yeterli olacak mıdır? Buna hayır demek gerekecektir.

Devlet iktisadî kalkınma plânını yaparken, özel sektörün durumunu, gelişme umut ve yeteneğini gözönünde bulunduracak, onu geliştirme, ona yön vermek için alınması gerekli bütün tedbirleri ve bu tedbirler çerçevesinde özel sektörden beklenen faaliyet ve yatırımlara göre kendi faaliyetlerini ve gerek dağılım gerek genişlik bakımından yatırımlarını bir bütün olarak saptayacaktır.

Bunu yaparken toplam yatırımların ve dolayısıyla toplam tasarruf seviyesinin mümkün olan en yüksek seviyeye çıkarılması ve verimli bir şekilde dağılmasına, diğer bir deyimle toplam kaynaklardan en iyi bir şekilde faydalanarak mümkün olan en yüksek kalkınma hızının sağlanmasına çalışılacaktır.

Öte yandan plânlanan devlet yatırımları ve ekonominin gelişimi hakkında özel sektörü aydınlatmak, ona bilgi vermek lâzımdır.

Özel sektörü bu anlamlarda kapsayan bir plân gerekli ekonomik dengeyi sağlamaktan uzak kalacaktır. Ancak bu şekilde bütün üretim faaliyetleri arasında gerekli koordinasyonu kurmak mümkün olacak ve optima bir kalkınma hızı sağlanabilecektir. Yatırımların yanlış dağılmasından, kaynakların aşılmasından doğacak enflasyonlar önlenilecektir.

Böyle kalkınma plânları ile plân ekonomisinin dirije plânları aynı şeyler değildir. Gerçekten yukardaki anlamda bir kalkınma plânı, yatırımların dağılımında bazı metodlara başvurulsa bile, serbest rekabet ve fiyat mekanizmasının ortadan kaldırmıyacaktır. Ekonomik faaliyetler bu mekanizmaya dayanacaktır. Plânın hedefi serbest rekabet ve piyasa mekanizmasını kaldırıp bütün ekonomik faaliyetleri tepeden emirlerle yönetmek değil, devletin geri kalmış ülkelerde kalkınmayı sağlama zorunluluğundan doğan kaçınılmaz müdahale, kontrol ve eylemlerinin günün siyasî

mülâhazalarından uzak, sistemli, bilinçli, verimli ve kelimenin günlük dildeki anlamı ile plânlı olmasını sağlamaktır.

Şüphesiz böyle bir plânlama da kolay olmayacak ve bir çok hatalara yok açacaktır. Fakat burada doğacak hatâ ve güçlükler bütün ekonomik faaliyetleri bir merkezden ve teferruatıyla sevk ve idare etmeye çalışan diriye bir plânlamaya nazaran çok mütevazi kalacak ve yanlışlıklar çok daha dar alanları etkileyecektir. Kaldı ki özel teşebbüs ve fiyat - piyasa mekanizması diğer fonksiyonları yanında böyle yanlışlıklar için bir denge ve giderme unsuru olacak ve bunların ekonomik faaliyetlerde büyük aksaklıklar doğurmasını önleyecektir.

İktisadî kalkınmada piyasa ekonomisi düzeni sarsılmamak ve bu düzenin avantajlarından yararlanılmak isteniyorsa bazı hususlara dikkat edilmesi gerekir.

Devletin özel teşebbüsü geliştirmek, onu belirli yönlere yönlendirmek için alacağı tedbirler tekin fakat dolaylı tedbirler olmalıdır. Direkt kontrol ve emirler piyasa ekonomisini sarsacaktır. Fiyatların malların gerçek kıtlığını gösterme özelliğini bozacak aşırı sübvansiyonlar ve fiyat tahditlerinden kaçınılmalıdır.

Devlet sektörü ile özel sektöre eşit rekabet şartları sağlanmalıdır.

Devlet işletmeleri, kamu hizmeti gören tesisler dışında, özel işletmeler gibi çalışmalıdır. Bunların hareketlerinde kâr motifi ve fiyatların hakemliği temel ilke olmalıdır. Devlet işletmelerinin bu tarzda hareket edebilmelerini, etme zorunluğunda olmalarını sağlayacak yollar araştırılmalı, bulunmalıdır.

Devletin siyasî - idarî, ekonomik düzeni kurucu - koruyucu ve işletmecilik fonksiyonları birbirinden ayrılmalıdır.

Devlet özel teşebbüsün tam anlamı ile geliştiği ve devlet işletmelerine göre daha verimli olduğu alanlardan yavaş yavaş çekilmeğe çalışmalıdır. Bu hususun gerçekleştirilebilmesi muhakkak ki bir çok güç sorunun çözümlenmesine bağlıdır. Önce özel teşebbüsün hangi alanlarda yeter derecede gelişmiş olduğu ve daha verimli çalışabileceğinin tesbit edilmiş olması lâzımdır. Sonra işletmelerin devrinin gerek ekonomik gerek sosyal bakımdan ne şekilde millî

çıkarlara en uygun düşeceği yani sermaye birikimi ve sosyal adaleti nasıl optimal bir şekilde etkileyeceği konusunda başarılı araştırmalar yapmış olmak gerekir.

Şimdi yukarıdaki açıklamalardan varılan sonucu şöyle özetleyebiliriz: Geri kalmış ülkelerde ekonomik kalkınmayı sağlamak için ekonomik faaliyetleri teferruatı ile bir merkezden tâyin etmeye çalışan diriye bir plân yolu yâni plân ekonomisi düzeni çıkar bir yol değildir.

Piyasa ekonomisi düzeni, ancak devletin ekonomiye müdahale etmesi ve bizzat ekonomik faaliyetlere katılması halinde kalkınma için elverişlidir. Fakat devletin ekonomiye yavaş müdahalelerin ve ekonomik faaliyetlerinin toplam ekonomik faaliyetler çerçevesinde plânlaması gerekmektedir.

O halde geri kalmış ülkeler için

uygun bir ekonomi düzeninde üretim mallarında hem özel hem de kamusal mülkiyete yer verilecek, özel teşebbüs ve devlet işletmeleri yan yana çalışacaklardır. Bir kalkınma plânı mevcut olacaktır. Fakat plân diriye olmayacak ve fiyat - piyasa mekanizması bozulmayacaktır. Özel teşebbüse ait işletmeler nerede, ne kadar, ne zaman yatırım ve üretim yapacaklarını ve müstehlikler ne kadar, ne zaman, neleri tüketceklerini kendi bağımsız plân ve kararlarına göre tâyin edeceklerdir. Ancak bunlar gösteleriler, dolaylı tedbir ve kontrollerle belirli yönlere yönlenebileceklerdir. Kamu işletmeleri üretim faaliyetlerinde özel teşebbüse ait işletmeler gibi hareket etmeye çalışacaklardır.

Bu ekonomi düzeni şüphesiz plânlı kalkınmayı hedef tutan karma bir ekonomi düzenidir. Böyle bir karma ekonomi de piyasa ekonomisi düzeninin kapsamı içine girecektir.

Yapı Yatırımlarında Büyük Aksamalar ve Mimar Gücü

Şevki VANLI

Forum'un geçen sayısında, Mimarlar Odasının bir yayınına değinerek ve ondan yararlanarak, yapı yatırımlarında, büyük aksamaların ciddiye alınmadığını belirtmiş ve bunun eleman eksikliğinden gelmediğini söylemiştik. Bu yazımızda yine aynı kaynaktan yararlanarak aksamaları ve boşuna harcanan paralarla mimar gücünü ortaya koymağa çalışacağız. Bu meseleleri ele alırken, yapı yatırımının toplandığı şehirlerimizin istenen seviyeden plânlanmadığını, yani yapı düzenini, neyin nerede, ne kadar ve nasıl olacağını tarif edecek rehber plânların önemsenmediğini de söylemeden geçemeyeceğiz. Her nasılsa Mimarlar Odası da meselenin bu yönünü ele almamış bulunmaktadır. Hernekadar bu işler tam bir şehircilik formasyonuna sahip elemanların işi ise de, bunların eksikliğini mimarlar dolduragelmektedir. Ayrıca, şehircilik çalışmalarını yönetecek ekiplerin önemi bir kısım elemanları da, ileride dahî mimar olacaktır. Bu bakımdan geçen sayıdaki hesaplarımızda bir miktar revizyon gereklidir.

Konumuza gelince:

Genel plânlama içinde, ihtiyaçların tesbiti ile buna belirli düzen ve seviyede cevap verecek yapıların tesbiti hâlâ yapılmıyorsa bu çok büyük bir kayıptır. Örneğin Eskişehir'de beşyüz yataklı bir işçi hastahanesi varken Bayındırlık Bakanlığı ayrıca sekizyüz yataklı bir hastahanesinin bütün projelerini hazırlamıştır. Bu projelerin yapılması yarım milyon TL. ndan

çok fazlaya malolması ve bunun yarısına tekabül eden mimar gücü ile, diğer yarısına tekabül eden inşaat, makina, elektrik mühendisleri güçleri bahıs konusudur. Ayrıca bu yapının inşası halinde kırk ilâ elli milyon lira bir yatırımla gerekecektir. Buna karşılık örneğin Ardahan'da dere içinde korkunç şartlar altında çalışan bir askerî hastahane sterilizasyon aleti bile yoktur. Bütün şehirde, yanılmıyorsam yalnızca bu hastahanesinin portatif röntgeninden başka makina da yoktur...

Bilindiği gibi, Sağlık Bakanlığı, İşçi Sigortaları Kurumu, Savunma Bakanlığı, Belediyeler, Üniversiteler, Dernekler ve hayırseverler sağlık bakım yapıları yaptırıyorlar... fakat bunlar hangi sağlık bakım şebekesinin bir parçasıdır? Bu düzensizlik ve tekrarlar mali gücü ve ihtisas gücünü büyük ölçüde yıpratmaktadır.

Yapıya hazırlık çerçevesi içinde, yapıya duyulan ihtiyaç bölgesi, şehri, mahalli hepsi iyi seçilmiş olsa dahi arsa yönünden de gerekli hazırlıkların yapılması beklenir. Türkiye'de yapı işleriyle ilgili teşkilât kuralları uzun zaman geçtiği halde, çalışmalarını bir düzene sokulamamıştır. Hangi ihtiyaca cevap vereceği, yani ne için kullanılacağı, imar şartları, rantabilitesi, inşaat şartları belli olmayan arsaların satın alınması da bu düzensizliği göstermektedir. Örneğin Bursa kapalı spor salonu üç milyon liraya ihale edilmiş, arsa zemini çürük çıktığı için temelleri takviye gayesiyle üç

milyon yalnızca temelde harcanmıştır. Arsa seçilip gerekli denemeler ve benzeri hazırlıklardan sonra projeler ve ihale yapılmazsa, yukarıdaki örnekte olduğu gibi pek çok zararlar görmeye devam edeceğimiz demektir... Bu gibi durumlarda proje değişiklikleri, inşaatın müddetinin bir veya iki misli uzaması da ihtisas gücünü yıpratın sebeplerdendir.

Yapıya hazırlık safhasında program ve proje işleri de oldukça önemli aksaklıklarla gerçekleşmektedir. Örneğin oniki milyon liraya malolacak Yabancı Diller Okulunun projeleri yaptırılmış, sonradan sekiz milyon tahsisat ayrılmış ve bazı kısımlarının inşasından vazgeçilmiştir. İzmirde, Bornova Deneme Okulu için 45.000 m² yer istimlak edildiği halde 60.000 m² den fazla bir araziye ihtiyaç vardır. Yine İzmir'de Dişçi Okulu projelerinin yapılabilmesi için verilmesi gereken arsanın zemin emniyet gerilmesi yedi ayda bildirilememiştir... Buna benzer durumlar, fazla proje masrafı, güç israfı, eksik tatbikat, pahalı sebep olarak ekonomimizin gelişmesine engel olmaktadır.

Proje safhasında ise, çok basit bir mesele ihmal edilmektedir. Bu da, yaptırılacak işin tam projeleri hazır olmadan ihale yapılmamasıdır. Avan-proje üzerinden hazırlanan pek takribî keşiflerle yapılan ihalelerin sonunun ne olacağı bilinmemektedir. Bunun tecrübesi pek çok defalar yapıldığı halde, elân tedbirli davranılmamakta ısrar edilmektedir. Pek çok ihaleler avan-proje üzerinden yapıldıktan sonra, tatbikat projeleri müteahhitler tarafından hazırlanmaktadır. Kırk iki milyon liraya ihale edilmiş olan dokuz bölge köy okulu bugüne kadar yetmiş beş milyon lira sarfedildiği halde bitirilememiştir. 1961 - 62 ders yılında hizmete girmesi beklenen bu okullar, el'an açılmamışken, 1963 yılında bir bu kadar okul daha aynı şekilde ihale edilmiş bulunmaktadır... Proje işlerinin bozukdüzen yürütülmesi, olağanüstü gecikmeler, olağanüstü maliyetler veya maliyet yanlışlıkları, ciddi bir yatırım programı uygulaması olamıyacaktır.

İnşaat safhasında, meslekî kontrollüğün önemi yeteri kadar anlaşılammıştır. Çok kere başıboş bırakılan müteahhitler bilgilerinin ve iyi niyetlerinin yettiği kadar iş yapabilmektedirler.. Yanlış tatbikattan dolayı birçok fazla masraflar olduğu gibi kötü neticeler de elde edilmektedir. Örneğin, Millî Savunma Bakanlığının Çamlıca Sanatoryomunun son eklerinde ehliyetsizlik, kontrolsüzlük son derecesi bulunmuştur. Milyonların sarfedildiği bu yapıları düzeltmek için hiçbir çare yoktur. Karkas halinde terkedilen, yıkılan yapılar her zaman basına aksetmemektedir... Böylece ihtisas elemanı gücünün yerinde kullanılmadığı ortaya çıkmaktadır.

Zamanın değerinin, projelendirme ve inşaat safhalarındaki davranışlarda, hesaba katılmadığı görülmektedir. Yukarıda sıraladığımız birçok olaylarda zaman kaybı belli olmaktadır. Ayrıca, örnek olarak, proje kontrollüklerinde kurumların iş düzenliliği yüzünden de zaman kaybedildiğini söyleyebiliriz:

Ankara Rehabilitasyon Merkezi
Esenboğa Serum Çiftliği
Antalya Sebzeçilik Araştırma Enstitüsü
Trabzon Teknik Bahçivanlık Okulu

Mukavelede Kayıtlı Toplam Tasdik Müddeti	Toplam olarak kontrol için sarfedilen müddet	Mukavelede kayıtlı toplam proje yapma müd.
23 gün	146 gün	75 gün
28 gün	145 gün	42 gün
34 gün	178 gün	95 gün
28 gün	286 gün	100 gün

Bu projenin kontrol edilmesi sırasında 642 günlük bir gecikme olmuş, öngörülen 425 günlük mimar gücü, 954 gün oyalanmak zorunda kalmıştır... Bundan başka projeler hazır olmadan yapılan ihaleler, başlanılan işler, takibedilmeyen inşaatların hesabını ancak bunlardan sorumlu olanlar çıkartabilirler.

Sonuç: Elde kütüküne yeten eleman varken, düzensizlik ve garip davranışlarla yapı yatırımları, gerek nitelik, gerek nicelik yönlerinden büyük aksaklıklar göstermektedir. Konunun yabancıları olan kişiler, mimarların büyük kazanç peşinde olduğunu düşünebilirler. Nitekim, zamanında ihtiyaç, program, yer hazırlığı yapılamıyorsa, projeler hazırlanamıyor, inşaatların teknik kontrolüne yetişilenebiliyorsa, mimar işgücü bulunamıyor sonucuna varılabilir... Gerçek hiçbir zaman böyle değildir. Eğer yurdumuzdaki işler gerektiği gibi ihtisas elemanlarına verilseydi, bugün 450 mimar yurt dışında olmazdı. Bu mimarlar yararlı olmasalar veya yaptıkları iş, bazı idarecilerin zannettikleri gibi tasarrufu mümkün olabilseydi, İleri memleketler onları ithal etmezlerdi...

Buna ek olarak Mimarlar Odası İstanbul Şubasının yaptığı bir araştırmayı aşağıya alıyorum:

Mimarın günlük kazancını yevmiyeler

ortalaması olarak brüt 100 TL. alırsak, 339 mimardan en az 216 sı, yani 2/3 sinden fazlasının mesâisini dolduracak iş yapamadığını söyleyebiliriz. 1/3 nisbetinde, enerjisinin 1/3 ini kullanabilen, 2/3 si boşa giden mimar gücü olduğunu söyleyebiliriz...

Bu durumda, Türkiye'de mimar gücünün %505 sini kullanabildiğimiz, yani %50 bir tasarruf (!) yaptığımız görülmektedir.

Yukarıda sıraladığımız birkaç örnek, genel gördüğü biraz aydınlatılabiliyorsa, mimar gücünden tasarruf (!) yapanların da hangi ölçüde hizmet ettikleri ortaya çıkıyor demektir.

Serbest Mimarların İstanbul'da 11 Aylık Kazanç Durumları

Kazanç dilimleri (TL.)	Beher kazanç dilimindeki kadar iş yapan üye sayısı
10.000	108
10.001 — 20.000	69
20.001 — 30.000	39
30.001 — 40.000	29
40.001 — 50.000	23
50.001 — 75.000	32
75.001 — 100.000	18
100.001 — 150.000	12
150.001 — 200.000	5
200.001	4
Toplam	339

Kültür ve Sanat

Mehmet SEYDA

değinmeler

● Büyük romanın niteliklerinde sayfa sayısının çokluğunu arıyanlar, Raymond Radiguet'in «Le Diable au Corps = İÇİMİZDEKİ ŞEYTAN» adlı romanı için ne düşünür, ne derler bilmem.

Oktay Akbal'ın yıllar önce çevirdiği bu romanı şimdi Varlık Yayınevi yeniden bastı. Çok iyi etti. Arka kapaktaki sunu yazısında şunları okuyoruz: «1903 ile 1923 arasında, Raymond Radiguet adında bir Fransız yazar yaşadı, yirmi yıldı. Ama bu kısa sürenin içine bu yazar büyük bir yapıtı sığdırmanın yolunu buldu. (...) yazarın öldüğü yıl yayınlanan bu roman o gün bugündür Fransız edebiyatının önde gelen romanlarından sayılır. «İçimizdeki Şeytan, olgunluk çağlarına nasıbolan tecrübeleri yaşamış bir çocuğun eseridir. Bu

gerçekten güzel bir kitap, başlıbaşına bir bütün olan kitaptır» diyor Aldous Huxley».

Romanın tarihsel gelişiminde amacı insanı insana açıklamak, anlatmaksa; okuyun bu romanı, 19 yaşındaki delikanlının bunu ne ölçüde başardığını göreceksiniz.

● EYLEM Dergisi Şubat/1965 sayısında, Üniversite Reform Konusunda aydınların düşüncelerini derlemiştir. Bunların içinden (Eski Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Asistanı) genç kuşağın tanınmış yazarlarından Demir Özlü'nün yanıtını buraya alıyorum:

«Üniversite'de bir bilimsel çalışma yapma olanağı yoktur. Örneğin, ben asistanken, yanında bulunduğum profesör Orhan Münir Çağal— Hegel okumamı bile yasaklamak gayretindeydi. Bu kurumlara, bilim-

sel düşüncenin girmedigini çeşitli ispat yolları vardır ve yapılmaktadır. Öte yandan sosyal bilimler gözönünde tutulursa yurdumuzda bilim hürriyeti olmadığı açıkken Üniversite bu hürriyeti savunmadığı gibi yurtsever, namuslu aydınlar hakkında onları mahkûm ettirecek raporlar vermektedir. Bu üniversite, Fransız Filolojisi Doçenti Adnan Benk'i dersinde okuttuğu kiptan bir parçayı çevirdiği için 7,5 yıl hapsine neden olacak bir raporu vermiştir.

Kapitülasyonların ilga edildiği Atatürk Türkiyesinde yabancı sermaye çevrelerine hizmet eden mason derneklerine yazılan öğretim üyeleri yazılmayanlardan daha çoktur. Bir kısmı da yabancı şirketlerin doğrudan doğruya hukuki iktisadi müşaviri durumundadırlar. Çıkar dengesi üniversitenin kendi içinde reform yapmasına asla izin vermez. Bunu ancak üniversite dışında ki devrimci güçler yapabilir.

● Geçen gün bir kitabevine girip sordum, daha çıkmamış, ama eli kulağında sanıyorum, çıkacak: Otuz altı yıllık deneme ve uygulamanın imlâımızda yapılmasını zorunlu kıldığı düzeltme ve tamamlamalarla ilgili »YENİ İMLÂ KLAVUZU« bütün aydınların, özellikle yazarların beklediği bir kitap, Türk Dili Dergisinin Ocak/1965 sayısında bu kitabın önsözü var. Eski imlâ kurallarına göre, yenisinde 32 değişiklik bulunmaktadır.

Türkçeyi bütün kurallarına uyarak kullanan, yazan kaç kişi çıkar? Dili, üslûbu sevilenler içinde de kuralları tam doğru, uygulayan hemen hemen hiç kimse yoktur. Öte yandan, yazma alışkanlığı insanda kök leşikten sonra, yazdıklarının doğru olup olmadığını araştırmak, kendini bir de imlâ açısından denetlemek oldukça güç bir iş. Ama kargaşalığı bırakıp bir düzene girebilmek için, elbette ki hepimiz çaba harcıyacağız.

Bu bakımdan da, «Yeni İmlâ Klavuzu» elimizden düşmemesi gereken bir kitap olma değeri kazanıyor. Ancak, öyleme geliyor ki, yeni değişenlerden birkaçı ileride yeniden değişime uğrayacaktır: Dil bu, kendisi gelişip değiştiğine göre, ardından kimi kurallar da haydi haydi değişecek.

● Türkçeyi, ana dilimizi sevişimiz, onu iyi tanıyıp bilmeyi gerektirmez mi? İşte bu zorunlukla, sizlere dil konusunda yazılmış iki kitabı daha salık vereceğim: Biri, A. Dilaçar'ın «TÜRK DİLİNE GENEL BİR BAKIŞ» 1, öbürü Dr. Muharrem Ergin'in «TÜRK DİL BİLGİSİ».

Okuyucuların her iki kiptan da büyük ölçüde yararlanacakları yüzde yüz. Böylece, «Türkçe Sözlük» le birlikte, andığım üç kitabın gireceği bir kitaplık, dilimizin kaynaklarını öğrenme ve dili doğru kullanma bakımından başvurulacak belli başlı kitapları bir ölçüde toplamış sayılabilir.

● Söz dilden açılmışken, bir de Varlık'ın 15 Ocak 1965 sayısında Attilâ İlhan'ın «Fransızın Dilleri» adıyla yayınlanan yazısına değinmek istiyorum. Genel havasında Türk dil devrimini ırkçılığa giden bölüklerle suçlayan bir yazı bu. Attilâ İlhan her ne değin «tango türkçecilerimizin aşırılıkları» deyimini kullanmışsa da, yazısının yu-

karlarında, «Batılı devlet ne demek: Din birliği, dil birliği, cart curt, falan filân... Yok efendim yok. Eğer Kürd kürçe, Lâz lâzca, Fellah arapça konuşuyorsa, bu bizim hem şerefimiz hem suçumuz, ama onların hiçbir şeyi değil» diyerek, dil birliğini pek o kerte önemsemediğini ortaya koymuş oluyor. Fransızcanın bir bütünlük taşımadığını şöyle anlatıyor: «Güneyde Provençe'ca, güney batıda Basque'ca, kuzeyde Bretonca, bir de Belçika sınırı dolaylarında Flamant'ca. (...) Dört bölgesel, iki ulusal dil!».

Öyledir ve doğrudur diyelim. Ancak bir şey var ki, Attilâ İlhan bunu unutmuş, ya da bile bile gözden kaçırmış görünüyor; o da, Türkçenin daha kesinlikle bir devrimi aşmış olmaması, gramer ve imlâ kurallarının daha yeni yeni belirlenmesidir. Fransızca, bizim Türkçemiz gibi, Osmanlıca adı verilen karma bir dilin buyruğu altına girmemişti ki... Yerli yerine oturmuş, imlâsı belli grameri belli bir Fransızcanın Procence'ca, ya da Basque'ca konuşulan tedirginlik duymayışı doğaldır. Ama bir dilin Arapça, Farsçadan kurtuluşu süresinde, kendini bulma serüveninde biz aynı umursamazlığı gösterebilir miyiz? Biz, Türkçeyi sanat ve düşünce dili olarak geliştirmek amacındayız. Fransız ise onu bu yolda çoktan geliştirmiş. Bütün bunları unutarak, «Adam sende.. Bakın, büyük bir Batı dili bile bunca karmaşık olabiliyor, biz de olsak ne çıkar!» demek güçtür bizim için, çok güç.

Vandallık, Vurdumduymazlık ve Vatansızlık Üzerine XIII

perge venüsünün peşinde

Mehmet Metin NİGAR

Mona Lisa'yı, Elgin Mermerlerini güzel birer nesne; bakılacak, övülecek ve belki de —meslekleri sanatsa— üzerlerinde incelemeler yapılacak birer nesne olarak düşünürler. Onların birer verici, kendilerinin birer alıcı olduklarını düşünmezler.

Eric Newton, Avrupa Resme ve Heykelticiliği.

Bu yazı bu dizinin içinde yer almıyabilirdi. Çünkü, uzun araştırmalardan sonra edinebildiğim bilgilere göre ortada yitirilmiş ya da tahrip edilmiş bir şey yoktur. Ama başlangıçta bambaşka ve olumsuz yönlerde gelişmiş duygusunu veren bir olay kıvamında karşıma çıkmıştı size öyküsünü anlatmak istediğim Perge Venüsü. O kadar ki, ilk izlenimlerle zehir zembelek bir yazı kaleme almıştım. Danıştığım uzman kişiler, kamu oyunu safsatalarla oyalama; gerçek olmıyan bir şey yazarsan, öteki yazılarındaki gerçeklere kimseler inanmaz, dediler. Bunun üzerine olayı kazıyı yapanlardan öğrenmek zorunluğunu duydum. Sorumlu arkeologlarla temasa geçmek kolay olmadı. Yeni bilgiler edindikçe tam dört kez yeniden yazmak gerekti bu yazıyı. Bu yüzden de bizim dizi ay-

Düşüncelerinde ille üzgün olmak isteyen Attilâ İlhan, bu özgünlük tutkusunun çelmesini yemese daha iyi olacak.

● Varlık'ın andığım sayısında bir de Selâhattin Batu'nun «Yazınımızda Geçer Akçeler» adlı yazısı var. Kendi payıma ilginç bulduğum bir yazı. Önce bir yakınma: «Yazarlarımız edebiyat yetiştiriyor (nasıl yetiştiriyorlarsa.. MS.), konuşunca da yalnız edebiyattan konuşuyorlar. (...) Kişioğlunun evvel ezel ilgilendiği ciddi sorunlar, insan sorunu, alın yazımız, ahlâk sorunları, iyinin, kötünün, doğrunun, güzelin anlamları; toplum, kültür, felsefe, bilim sorunları gerçekten çekmiyor kamuyu». İmdi buna karşılık hemen söyleyelim; bize göre tam tersidir, günümüzün Türkiyesinde sanatla, edebiyatla ilgilenme oranı gitgide düşmekte. Yerli ve yabancı dillerden çeviri yayınlar daha çok toplumbilim ve felsefeye yönelmiş durumda. Örnek mi? Varlık Yayınevi'nin her ay bastığı kitaplara bakmak yetiştir. Bunun kaç hikâye - roman - şiir, kaç «faydalı kitap» tır?

Sayın Batu'nun başlangıçtaki yakınması elbet bir sonuca bağlanacaktı. Bağlanmış; «Batıda insanlar tartmayı, karşılaştırmayı, düşünmeyi biliyor. Bir Sartre çılgınlığı, bir Kafka hastalığı alıp götürmüyor bütün kuşakları, gençlikleri».

Evet, Sayın Zootečni Profesörünün bu yazısını okuyunca, yazımızın yakından izlenmemesi bizi nerelere iletir? Bir iyice öğrenmiş oluyorum.

larca sürüncemede kaldı. Bu kadar beklemektense belki de diziden çıkarıp atmak daha kolaydı. Ne var ki iki üç yıldır iki dostla birlikte çektiğimiz üzüntüler, acılar ve kırgınlıklar yüzünden konuyu hasır altı etmeğe gönlümüz bir türlü razı olmuyordu.

Perge Venüsünün varlığını bir gazeteci dostun yazısından öğrendim.

Çok okuyan, çok düşünen, yurt sorunlarını polediklerin fasit dairesine kapılmadan derinliğine ve genişliğine incelemesini bilen, aydınlık kafalı genç gazeteci dostum Emil Garip Sandalcı'nın 22.11.1958 tarihli Vatan gazetesinde AKLA KARA sütununda «Perge Venüsünden Atom Adlı Köpeğe» başlıklı bir yazısı çıkmıştı. Antalya dolaylarındaki arkeoloji hazinelerinden söz ediyordu. Bir paragrafı şöyleydi:

«Antalya'nın az ötesinde, Perge harabelerinde Louvre Müzesindeki meşhur Venüs de Milo'yu kıskançlıktan çıldırtacak bir diğer Venüs bulunduğunu biliyor musunuz? Perge Venüsü henüz dünya efkârına takdim edilmedi. Sadece birkaç bilgin-den başkasına görmek kısmet olmadı aşk tanrıçasını. Büyük bir kıskançlıkla saklıyorlar Perge Venüsünü. Görenlerden dinle-

dim. Venüs de Milo'nun aksine, bunun hiç bir yeri kırık değilmiş, kolları da varmış, bacakları da. Çehresi Louvre'dakinden bam başka bir tipte imiş ve ... üstünde Milo Venüsünün bacaklarını örten örtü yokmuş. Çırlıçıplakmış Perge Venüsü.»

1961 yılı sonbaharıydı. Eski dost Turgut Zaim'le karşılaştım Ulus'ta bir kırtasiye mağazasında. O güzelim Yörük kızlarının resmini yapmak için boya ve fırça alıyordu.

«Sana diyeceklerim var,» dedi.

Mağazadan çıktık bir muhallebiciye girdik. Perge Venüsü'nden söz açtı. Ağlamaklı idi.

Kendisine verilen bilgiye göre Perge Venüsü 1956 ya da 57 yılında kazılar sırasında hemen hemen noksansız olarak bulunan yarım düzine kadar heykelden biri imiş. Belki de Romalıların, ya da Korsan saldırganların Pamphylia kıyılarında görünmesiyle Perge halkı sevgili heykellerini yabancıların bulamayacakları bir yere, su yollarına saklamışlardı. (Bilindiği gibi, eski çağlarda saldırganlar, istilâ ettikleri kentlerdeki heykelleri ya yokederler ya da başlarını kopararak yerine kendi büyüklerinin başlarını koyarlardı. Bizans çağında ise paganlıktan kalma nekadar heykel varsa, koyu bir Hıristiyan fanatizmi içinde paramparça edilmiş, şurada burada kalanların ise 8.ci yüzyılda kökü kazınmıştı.

Pergelilerin ihtimamla saklıkları sevgili heykelleri, 1956 ya da 57 yılında 2000 yıllık sulu mezarlarından çıkarılmış ve bir köy okulunun bahçesine sıralanmıştı. Turgut Zaim heykelleri ve bunların arasında Venüs'ü 1958 yılında Aspendos Festivaline katılan Devlet Tiyatrosu sanatçılarıyla birlikte Antalya'ya geldiği sırada görmüştü. Bu çıplak Venüs, sanatçı dostuma göre, dünya müzelerinde sayıları pek az (yedi sekizi geçmeyen) örnekleri içinde en yetkin olanı idi. Dostum heykelin güzelliğini anlatacak kelime bulmakta güçlük çekiyordu. İşte bu eşsiz, bu değer biçilmez heykel öteki buluntularla birlikte dolaydaki köy okulunun bahçesine dizilmişti. Küçük öğrenciler bu şaheserler arasında top oynuyordu. Turgut Zaim, müdürü görmüş, heykellerin içeri alınmasını dilemişti. Ertesi yıl Antalya Festivaline katılamayan sanatçının bir arkadaşından aldığı haber korkunçtu. Perge Venüsü iki parça olmuş, başı ayağının dibine konmuştu. Akli başından giden Turgut Zaim, ilgilileri uyarmağa çalışıyor, heykelin kurtarılması için baş vurmamak yer bırakmıyordu. Bir yıl sonra, 1960'da aldığı haberler sanatçıyı büsbütün çileden çıkarmıştı. Çünkü heykel üç parçaya bölünmüştü.

Dostum acı acı yakınıyordu: Nasıl bırakılırdı bu heykeller bir okul bahçesinde? Hiç değilse Venüs güzelce ambalaj edilip Antalya Müzesine gönderilemez miydi? Neden bu sanat ve kültür cinayetinin bir sorumlusu çıkmıyordu? Neden Batıda ağırlığınca altın eden, mânevi değerine ise paranın ölçü olamayacağı bu eşli menendi bulunmayan sanat yaptığını bizde bir kapı taşı kadar hor gören kafalar, yurt kültürüne işledikleri teâlfisi imkânsız kötülüklerin

cezasını çekmiyordu? Ne kadar sürecekti bu vandallıklar?

Müzeler ve Eski Eserler Genel Direktörlüğüne baş vurdum. Olayı açıklayabilecek tek kişi çıkmadı. Kazı raporlarının karıştırdım. O tarihe kadar yayınlananlar arasında tek satır yoktu Perge Venüsü üzerine (1). Bütün bir yıl Perge Venüsü'nün üç bölünmüş ak gövdesinin yürek sızlatıcı hayalini kafamdan silip atamadım. İstanbul'a gelir gelmez Kazıyı yapan uzmanları aradım. Kazı kurulu başkanı Ord. Prof. Arif Müfit Mansel o tarihlerde rahatsız bulunduğundan kendisiyle görüşmek mümkün olmadı. Asistanı değerli arkeolog Prof. Jale İnan'ı görebilmek için en azından sekiz on kez Üniversiteye uğradım. Ters raslantılar yüzünden onunla da görüşemedim. Ancak, kazıya katılanlardan Prof. Semavi Eyice ve Doç. Dr. Adnan Pekman ile konuyu ele almak mümkün oldu. Bana Perge Venüsü'nün intact olarak çıkartıldığını kesinlikle bildirdiler. Bu arada Dr. Pekman Venüs'ün bulunduğu gün çektiği resimleri gösterdi. Heykelin son zamanlarda Antalya Müzesi müdürünün ısrarlı direnmeleri sayesinde bu Müzeye kaldırılmış olduğunu da açıkladı.

Turgut Zaim, bana heykelin kırksız ve noksansız olarak çıkarıldığını söylemişti. Halbuki Dr. Pekman üç parça olarak bulunduğunu ifade ediyordu. Resimlerde heykelin gerçekten üç parça olduğu görülmüyordu. Dr. Pekman'a göre başka bir Venüs'ün varlığı da söz konusu olamazdı.

Perge Venüsü üzerine son sözü söyleyebilmek için kazıyı yapan en yetkili iki kişiden biri olan Prof. Jale İnan ile konuşmağı aklıma koymuştum. Aradan bir yıla yakın bir zaman geçti. Kendisini birkaç kere daha aradım. Son ziyaretimde, dört beş saatlik bir bekleyişten sonra kısa bir randevu alabildim.

Bayan İnan da Venüs'ün üç parça halinde çıkarıldığını, şimdi Antalya Müzesinde bulunduğunu teyid etti. Yeterli nitelikte eleman yokluğundan müzece onarımına müsaade edilmemişti.

«Ya öteki heykeller,» dedim, «onlar korunuyor mu?»

«Ben her yıl Perge'ye uğrar ve heykelleri kontrol ederim. Bir defasında çocuklar kalemle çizmişlerdi. Lâstikle sildim, temizledim. Bir daha yapmadılar.»

«Peki bütün bu heykelleri bir ilk okul çatısı altında mı bırakacaksınız hep?»

«Yeni bir projemiz var. Onayı da çıktı. Perge'deki eski Roma hamamını restore edip, Side'deki gibi müze halinde düzenleyeceğiz. Heykeller de böylece bir arada sergilenecek.»

Bu sözler gerçekten bir müjde idi bütün eski yapıt severlere ve bütün hümanistlere. Demek ki dokuz yıl sonra bir bölge müzesi kurulacak ve okul odalarına depo edilen bu eşsiz heykeller bir müzenin çatısı altında kendilerine yakışan yeri almış olacaktı.

Perge Venüsü'nün bulunuşundan üç yıl sonra, 1959'da Pire'de bir kanalizasyon onarımında ele geçen heykeller — bu ara-

da bir bronz kouros, bir bronz Artemis ve bir bronz Athena — sanat ve kültür evreninde büyük heyecan uyandırmış, dünya basınına yıllarca meşgul etmiş, Yunanistan için başlı başına bir turizm propagandası olmuştu. İlk günden beri başta ünlü Time dergisi olmak üzere bütün kalbur üstü Batı yayın organları Pire heykellerine geniş ve süreli yer ayırmıştı. Bu arada Life dergisinin 18.V.1962 tarihli sayısında «Glorious Green Greek God» başlığı hayli ilginç, ve yeşil tanrının büyük boy renkli reproduksiyonu bir baskı şaheseriydi.

Son yıllarda Kırım'da da bir çıplak Venüs bulundu. Rus arkeologları bunu hemen onararak Milo Venüsüne bir rakip olarak sanat evrenine lânse ettiler. Heykel gün ışığına çıktığı vakit bizim Perge Venüsüne oranla çok daha yıpranmış bir durumda idi. Bizim Venüs'ü onaracak, onu gerçek bir sahip sıfatıyla değerlendirecek, yurda ve dünyaya tanıttacak yetkili makam bizde yoktu. Ana sorun teknik eleman noksanı değildi. İstanbul ve Ankara Arkeoloji Müzelerinde ve Tarih Kurumu kadrolarında bu işi eksiksiz başaracak eleman vardı. Ama bütün iş bir kültür formasyonu, bir sorumluluk duygusu sorunuydu. Malraux tipinde bilgili ve yetkili yöneticilerin olmayışı kültür dâvamızı ortada bırakıyordu. Son yirmi yılın politik eğilimi tek bir amaca yönelmişti: oy yatırımcılığı. Bu yatırımın ilkeleri arasında kültür diye bir şey yoktu.

Yunanalı arkeologlar Pire heykellerini tam ikibuçuk yıl büyük bir sabır, dikkat ve hazakate onardılar. Şimdi ulusal müzelerinin şeref köşelerini işgal ediyor bu heykeller.

Bu ulusu yönetenler arasında Turgut Zaimlerin ve Emil Galip Sandalcıların ruh ve kafa yapısında kişilerin de yer alması şu ters gidışı frenliyebilir mi acaba?

Uygarlıklar ve kültürler beşiği bir yurt toprağı üzerinde yerleşmiş bir ülke ve bir ulus olarak çağdaş uygarlık evreni karşısında ne büyük sorumluluklar taşıdığımızın acaba farkında mısınız, sayın yöneticiler?

(1) Bu tüm doğru bir ifade değildir. Zira Arif Müfit Mansel'in T.T.K. Belleten'den ayrı basım olarak İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Antalya Bölgesi Arkeoloji Araştırma İstasyonu yayınları arasında 3 sayı ile yayınlanan 1946 - 1955 Yıllarında Pamphylia'da Yapılan Kazılar ve Araştırmalar adlı raporunun (Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1958) 240.cı sayfasında Perge Venüsüne şu kısa atıf yapılmaktadır: «Kazı esnasında bulunan en önemli eserler arasında ..... 1956'da bulunmuş olan «Kapitol Afroditi» tipinde bir Afrodit heykeli zikrolunabilir.»

DÜZELTME: 1.XII.1964 tarihli sayımızdaki doğru - yanlış cetvelinde 4 kelime yer değiştirdiğinden tekrar yanlış olarak çıkmıştır. Bunların doğruları sırasıyla, Panaghia, Freya, Pornografinin ve dönem'dir. Tekrar düzeltir, özür dileriz.

düşünce alışkanlığı

Düşünce özgürlüğü ile düşünce alışkanlığı deyimleri birbirine karşıt, birbiriy-le belli yerlerde çelişen deyimlerdir. Birinin erdemsel, mutluluk getirici, gelişmeci ve niteliklerine karşılık, öbürünün erdemleri yıkıcı, duruk, sınırlı, kişiyi çıkmaza sokan, gerçek düşünceden alıkoyan —hiç değilse belli sürelerde alıkoyan— özellikleri vardır. Batıda düşünce özgürlüğü uğruna yapılan savaşlar, girilen çabalar, hep bu ikincinin ortamını kurutmak, gerçek düşüncenin, yararlı düşüncenin kapılarını biraz daha aralamak içindir. Düşünce özgürlüğünün erdemsel nitelikleri üzerine yazılanlar, söylenenler göz önüne alınırsa, onu yeniden, burada bir kez daha tanımlamak bile yersiz olur. Öylesine yaygın bir tanıma vardır ve bu, özgürlüğün kısıntıya uğradığı, onun yerini düşünce alışkanlıklarının aldığı her çağda, hemen hemen böyle olmuştur. Çağlar boyu süregelen, özden ve biçimden birşey yitirmiyerek süregelen, «takdis edilmiş» bir düşünce tarzı yoktur; hangi alanda olursa olsun yoktur. Düşünce, insanoğlunun en kutsal çabası olduğuna göre, insanoğlu ve onun bağlı olduğu toplumlar değiştiğinde, düşünce özgürlüğü etkinliğini gösterecek, düşünce alışkanlığını yenmiye çabalayacaktır. Hem öz, hem biçim, çağın kaçınılmaz birer zorunluğu olduğuna göre, düşünce de, öz ve biçim olarak aynı yönde değişimlere uğrayacaktır.

Düşünce alışkanlığı nedir? Genel anlamda «alışkanlık» belli bir davranışa karşı karşı duyulan aşırı ve gereksiz bir iyimserliktir. Eleştiriyi bu bakımdan reddeder. Bu alışkanlığın düşünceye uygulanmış hali ise, bu türlü davranışların en olumsuz, en yararsız olanıdır. Çünkü, bir bakıma, düşünce, bütün öbür davranışların anası, başlangıcıdır. Bu yönden düşünce alışkanlığının, bir yöntem olarak, ortaçağın dogmalarından nitelikçe bir ayrımı yoktur. Birinin bağınaz, köstekleyici, gelişmeyi önleyici özellikleri, öbüründe de kolayca görülebilir. Giderek, denebilir ki, düşünce alışkanlığı, ortaçağ düşünce sisteminin, çağımıza uygulanmış biçiminden başka bir şey değildir. Bu uygulanma da en belirli ortamını, toplumsal ve kültürel yönlerden az gelişmiş, ya da hiç gelişmemiş ülkelerde buluyor.

Albert Camus, bu konuyla ilgili olarak; denemelerinin birinde şöyle diyor: «Uygarıklar, onun bunun kulağını çekmekle kurulmaz. Uygarıklar düşüncelerin çatışması, düşüncenin kanamasıyla, acı ve yürek ile kurulur. Olacak şey mi, Avrupayı yüz yıldır uğraştıran sorunları Aube gazetesinde bir başyazar bir anda çözüversin? Hem de öyle yazar ki, kılı kıpırdamadan Nietzsche'yi bir gehvet düşünkü yapıyor. Heidegger'e de yaşamının boş olduğu düşüncesini yüklüyor. Benim o çok ünlü existencialisme'e pek bağlılığım yok. Uzun sözün kısası, bu felsefenin vardığı sonuçları yanlış sanıyorum. Ama, ne de olsa, bu felsefe insan düşüncesinin büyük bir serüvenidir ve

bay Rabeau'nun yaptığı gibi onu en kısa görüşlü konformizm ile yargılamak insanın gücüne gidiyor doğrusu. Camus'nün iyimserlik ve kötümserlik açısından «kısa görüşlü konformizm» olarak adlandırdığı şey, bir çeşit düşünce alışkanlığı değil midir? Existentialisme'i, bir «alışkanlık» yöntemiyle, yaşamayı gereksiz gören, kötümser bir felsefe olarak nitelendirmeyi kabul edemiyor Camus... Aube gazetesi başyazarını da aynı açıdan suçluyor. Düşüncelerin çatışması, kanaması ise, her şeyden çok önce yerini bulmuş bir düşünce özgürlüğüne gerekli kılar. Kolay mıdır bu? Batının en azından ikiyüz yıldır savaşını yapageldiği şey, bu çatışmaların, kanamaların sonucudur. Batının gıpta ettiğimiz, özendiğimiz mutluluğu, bu zor çabaların ardından gelmiştir. Russell'in dediği gibi, zor bir işin getirdiği mutluluksa büyük, çok büyüktür.

bibliyografya

Derleyen : S. N. ÖZERDİM

Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü yayınları :

III. TİCARET VE BANKA HUKUKU HAFTASI. 13-18 Mayıs 1963. Bildiriler - Tartışmalar. Ankara 1964. XVI+708 s. 100 lira. (Bilim ve ihtisas adamlarının otuz kadar bildirisi ve tartışmalar).

SİGORTA HUKUKU. Yazan : Doç. Dr. Ali Bozer. Ankara 1965. XIX+381 s. 35 lira (Sigorta endüstrisi - Sigorta hukukunun genel prensipleri - Tazminat sigortası ve çeşitleri - Can sigortası ve çeşitleri).

TÜRK HUSUSİ HUKUKUNDA ÂTIF USULLERİ VE KISALTMALAR. Yazanlar : Doç. Dr. Turgut Kalpsüz - Dr. Turgut Akıntürk - Dr. Erden Kuntalp. Ankara 1964. XI+67 s. 750 kuruş.

GREVLERİN İKTİSADİ HAYAT VE İSTİHDAM ŞARTLARI ÜZERİNDEKİ TESİRİ. Yazan : Prof. Dr. Orhan Tuna. Ankara 1964. III+31 s. 10 lira.

TOPLU GÖRÜŞME (Toplu Pazarlık - Kolektif müzakere). Yazan: Doç. Dr. Said Kemal Mimaroglu. Ankara VII+31 s. 10 lira.

SERMAYE PİYASASININ GELİŞMESİ YÖNÜNDE ALMAN «VOLKSWAGENWERK» KANUNU VE BUNUN SOSYAL, İKTİSADİ VE HUKUKİ TARAFLARI. Yazan : Ord. Prof. Dr. Ernst E. Hirsch. Ankara 1965. 13 s. 750 kuruş (Son üç kitap konferanslar serisindedir).

TÜRK ORDUSU. Yazan: Said Arif Terzioğlu. Ankara 1965. 102 s. 10 lira (Türk ordusunun başlangıcından bugüne tarihini özetleyen bu kitap: Kara, Deniz, Hava ve Jandarma Kuvvetlerini ayrı ayrı incelemektedir.)

EDEBİYAT SANATI. Yazan: Seyit Kemal Karaalioglu. İstanbul İnkılâp ve Aka Kitabevleri. 192 büyük sayfa. 5 lira (Edebiyat sanatı üzerine toplu bilgiler veren ve genç kuşaklara edebiyat zevki aşılama çabasını güden kitabın bölümleri: 1. Edebiyat nedir? Edebiyat - Edebiyat dili - Edebiyat yapıtı. 2. Modern edebiyat sanatı: Sanat - Güzel sanatlar - Edebiyat sanatı. 3. Türk edebiyatı tarihi: Edebiyat tarihi - Ulusal edebiyat - Türk edebiyatı).

SOSYALİZM VE İKTİDAR. Paul Ramadier'den çeviren : Hayrettin Erkmén. İstanbul 1965. Ağaoglu Yayınevi. 212 s. 750 kuruş (I. Sosyalizm nedir? - Sosyalizm ve demokrasi - Canlanma. II. İktidar denemesinin meseleleri: Demokratik çerçeve - Demokrasinin büyük meselesi : istikrarsızlık - Sosyal meseleler - Plânlama Kooperatifler - Millileştirmeler. Sonuç).

DÜNÜN DÜNYASI. Stefan Zweig'tan çeviren: Burhan Arpad. İstanbul 1964 Millî Eğitim Bakanlığı' II+539 s. 12 lira «Dünya Edebiyatından tercümeleler. Modern Avusturya Edebiyatı: 1» (S. Zweig'in kendi yaşamının öyküsü içinde edebiyat çevrelerinin ve Avrupa kültürünün eleştirilmesi, izlenimleri).

MİNELBÂB İLELMİHRAB. 1918 Mütarekesi Devrinde Olan Biten İşlere ve Gelip Geçmiş İnsanlara Dair Bildiklerim. Yazan: Refik Halit Karay. İstanbul 1964. İnkılâp kitabevleri. 230 s. «Külliyat: 5».

TÜRK ANSİKLOPEDİSİ. 12. cilt, 95. sayı. Debussy - Dekoratif Sanatlar. Ankara, Millî Eğitim Bakanlığı yayını. Metin dışındaki renkli haritalarla. 10 lira.

GEREKÇELİ YENİ DANIŞTAY KANUNU VE ÖNEMLİ İÇTİHA TLARLA İDARİ YARGILAMA USUL VE ESASLARI. Yazan: Danıştay Yardımcısı ve Anayasa Mahkemesi G. Raportörü. Fuat Azgur. Ankara 1965 Yazarın adresi: P. K. 177 - Bakanlıklar, Ankara.

ELİF. Yıllık 1965. İnegöl 1965 Elif Der-gisi. Hazırlayanlar: Yaşar Faruk İnal - Nevin İnal. 64 s. resimli. 3 lira.

DÜNYA ŞİİRİ. Antoloji. Hazırlayan: Dr. Hüseyin Karakan. 1. cild'in 3. basımı. İstanbul 1964. Adres: P.K. 20 - Fatih. 224 s. 5 lira (bu ciltte: Homeros - Yunan - Lâtin - İtalyan - İspanyol - Portekiz - Belçika - Alman

şiri. Bu eserin ilk basımı 1957'de yapılmıştı. 1963'te üç cilt halinde yeniden düzenlenerek yayınlandı. İkinci ciltte Fransız şiirine yer verilmiş; üçüncü cilt ise: İngiliz - İrlanda - Macar - Polonya - Rus - Yugoslav - İskandinav - İsrail - İran - Arap - Hind - Çin - Japon - Amerikan şiirlerine ayrılmıştı. İkinci basımları bulunan 2. cilt: 5 lira, 3. cilt ise 5 liradır. Şiirler çeşitli kimselerce çevrilmiştir).

OLAĞANÜSTÜ TÜRK DİL KURULTAYI. 1964. Ankara 1964. Türk Dil Kurumu. 62 s. fiyatı yazılı değil.

UYGARLIK TARİHİ. Shepard B. Clough'tan çeviren: Nihal Önel. İstanbul 1965 Varlık Yayınevi. 240 s. 5 lira «Faydalı kitaplar».

BAŞLANGICINDAN BUGÜNE MUTLU-LUK DÜŞÜNCESİ. Yazan: Orhan Hançerlioğlu. İstanbul 1965 Varlık Yayınevi. 230 s. 5 lira (Faydalı Kitaplar».

İNSAN İLİMLERİNİN BUGÜNKÜ KONULARI. Felsefe, Psikoloji, Ahlak, Fenomenoloji, Diyalektik, Materyalizm, Tarih, Psikanaliz, Egzistensiyalizm). E. Brehier'den çeviren: Doç. Dr. Selmin Evrim. İstanbul 1965 Anıl Yayınevi. 103 s. 4 lira.

DEVİNİM LX. Aylık edebiyat dergisi. Ankara, P.K. 255 - Yenişehir. İlk sayısı: Şubat 1965. 100 kuruş.

Tiyatro :

ANA HANIM KIZ HANIM - ORMANDA. Cahit Atay'ın iki oyunu. İstanbul 1965 İzlem Yayınevi. 12 s. temsilden resimlerle 4 lira.

İSPINOZLAR. Orhan Kemal'in üç perdelik oyunu. İstanbul 1965 Varlık Yayınevi. 75 s. 2 lira.

Çocuk :

PINOKYO. G. Gollodi'den çeviren: Muzaffer Reşit. Resimler: Güngör Kabakçioğlu. İstanbul 1965 Varlık Yayınevi. 117 s. 2 lira. Dördüncü basım.

Roman :

MATHIAS SANDORF. Jules Verne'den çeviren: Ferit Namık Hansoy. 3 cilt. İstanbul 1964 İnkılâp ve Aka Kitabevleri. 665 s. Resimli. 15 lira.

AKDENİZ. Panait Istrati'den çeviren: Yaşar Nabi. 4. basım. İstanbul 1965 Varlık Yayınevi. 227 s. 4 lira (iki cildi bir arada).

BİR KADININ 24 SAATI. Stefan Zweig'den çeviren: Samih Tiryakioğlu. 2. basım. İstanbul 1965 Varlık Yayınevi. 72 s. 2 lira.

İÇİMİZDEKİ ŞEYTAN. Raymond Radiguet'den çeviren: Oktay Akbal. İstanbul 1965 Varlık Yayınevi. 87 s. 2 lira.

Şiir :

DAR AÇILAR. Jozef Habib Gerez'in şiirleri. İstanbul 1965 adres: Şişli - Perihan Sok. Gülçelik Ap. 23-25/5 İstanbul. 51 s. İyi baskı. 5 lira.

Tarih - Coğrafya :

TARİHE ŞAN VEREN TÜRK. Yazan: Feridun Fazıl Tülbentçi. İlaveli yeni basımı. İstanbul 1964 İnkılâp ve Aka Kitabevleri, 186 s. 6 lira.

İSLÂM ULULARI. Sahabeler. Çeviren: İsmet Parmakdızıoğlu. Ankara 1965 Üçler Yayınevi. 66 s. 3 lira. Adres: P.K. 36 - Bakanlıklar.

NEDİM. Hayatı - Sanatı - Eseri. Hazırlayan: Nevzat Yesirgil. 4. basım. İstanbul 1965 Varlık Yayınevi. 109 s. 2 lira. «Türk Klâsikleri».

Dergimizden Temin Edilebilecek

YAYINLAR

FORUM YAYINLARI

Doç. Dr. Muammer Aksoy
Partizan Radyo ve D.P.
Fiatı 500 Kr.

★

Doç. Dr. Münici Kapani
İngiliz Demokrasisine Bakışlar
Fiyatı: 250 Kr.

★

İlhan K. Mimaroğlu
11 Çağdaş Besteci
Fiatı: 500 Kr.

★

Fikret Otyam
GİDE GİDE 3
(Gezi notları)
Fiyatı: 500 Kr.

★

Metin And
Kavuklu Hamdi'den Üç Orta Oyunu
Fiyatı: 500 Kr.

★

Metin And
Bizans Tiyatrosu
Fiyatı 600 Kr.

★

Bilge Karasu
Troya'da Ölüm Vardı
Hikâyeler
Fiyatı: 500 Kr.

★

DİĞER YAYINLAR

Metin And
Kır Gün Kırk Gece
(Eski donanma ve şenliklerde seyirlik oyunları)
Resimli, Kuşe baskı, F1: 15 lira

★

Metin And
Gönlü Yüce Türk
(Yüzyıllar boyunca bale eserlerinde Türkler)
Fiyatı: 500 Kr.

★

Dr. Şevki Vanlı
Mimar F. L. Wright
Fiyatı: 1000 Kr.

★

Mahmut Ragıp Gazimihal
Asya ve Anadolu Kaynaklarında İKLİĞ
Fiyatı: 600 Kr.

★

Bu kitaplar dergimizden ödemeli olarak istenebilir. On liraya kadar olan siparişler için pul gönderilmelidir. Forum abonelerine toptan siparişlerde %25 iskonto yapılır.

ARÇELİK
DAİMA EN İYİSİNİ İMAL EDER

EV ALETLERİ - BÜRO EŞYASI - METAL DOĞRAMA

BASIN İLÂN KURUMU

Genel Müdürlüğü'nün

Yeni Telefon Numaraları

Santral : 27 66 00
27 66 01

(Basın 1038 — A — 687) — 301

SÜMERBANK

**BANKACILIK VE SANAYİ
KOLLARIYLA
MEMLEKET HİZMETİNDE**

A GENÇER 1132 45

(A — 1057 — 302)

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Onbey Gönül Tarafsız Siyasal İktisat Kültür Dergisi

Yıl : 11 — Cilt : XVII — 100 Kuruş

İdarehane : Yenışehir, Büyük Han
No. 55 Tel : 17 87 37 — ANKARA

Haberleşme: Forum Dergisi P.K. 131

ANKARA

Sahibi ve Yazışleri Müdürü

FİKRET EKİNCİ

Bu sayıda yazı kurulu:

Başkan: Yaşar KARAYAÇIN

Üyeler: Ali BOZER — Gürgân ÇE-
LEBİCAN — Adnan GÜRİZ — Fik-
ret EKİNCİ — Adnan ÖZAKTAŞ —

Cahit TALAS — Besim ÜSTÜNEL

— Şevki VANLI

Sekreter :

SEBAHATTİN ALPDOĞAN

İlan ve abone: Arka kapak

tam sahife: 1000 TL. ★ Metin san-
timi: 10 TL. ★ 1 yıllık: 22 TL. ★
Altı aylık: 11 TL. ★ Öğretmen ve
üniversiteliye yıllık: 18 TL. ★ Ya-
bancı memleketlere iki misli ★ ABD.
(Uçak): 90 TL. ★ Avrupa (Uçak):
54 TL. ★ Dergimizde yayınlanan ya-
zılar dergi ve yazar adı anılmadan
iktibas edilemez.

Dizgi ve Baskı:

Ayyıldız Matbaası,

Tel: 12 87 99 - 17 75 92 ANKARA

TÜRKİYE
İ
BANKASI

PARANIZIN
İSTİRBALİNİZİN
EMNİYETİ

TÜSTAV